

استادان محترم خراسان رضوی

استادان محترم قم

استادان محترم هرمزگان

مصوبه شورای عالی شهرسازی و معماری در خصوص

«الزامات و ضوابط عام شهر دوستدار کودک»

با سلام و احترام

به استحضار میرساند: شورای عالی شهرسازی و معماری ایران در جلسه مورخ ۱۴۰۰/۰۵/۰۴، پیشنهاد دبیرخانه شورای عالی با عنوان «الزامات و ضوابط عام شهر دوستدار کودک»، را در پاسخ به مطالبات جمعی از فعالان حقوق کودک، متخصصان و سازمان شهرداری ها و دهیاری های کشور، مبنی بر فقدان سیاست ها و مجموعه ضوابط اجرایی موثر، کمبود سطوح عملکردی متضمن تامین نیازهای کودکان در بناها و فضاهای شهری؛ بررسی و ضمن تاکید بر ملاحظات به شرح زیر مورد تصویب قرار داد.

۱- این مصوبه بر اهمیت توجه به نیازهای روانی و جسمانی کودکان و تسهیل دسترسی به امکانات محیطی مربوطه در شهرها، روستاها، شهرک ها و مجتمع های زیستی متعدد در کشور و تضمین تحقق شهر دوستدار کودک، تاکید دارد و در این رابطه حقوق کودکان در برخورداری از فضاهای شهری امن، ایمن و محیطهای شاد برای بازی و پرورش خلاقیت را به رسمیت می شناسد.

۲- مجموعه «الزامات و ضوابط عام شهر دوستدار کودک» به عنوان ملاحظات تحقق شهر دوستدار کودک برای تمامی مراجع تهیه، تصویب و نظارت بر طرحهای توسعه و عمران، دستگاه های اجرایی و شهرداری ها و دهیاری ها کاربرد دارد و لازم الاجراست.

۳- لازم است در زمان تنظیم شرح خدمات، تهیه یا بازنگری طرحهای توسعه و عمران، الزامات و ضوابط عام مذکور در نوع فعالیت ها از جمله زمین بازی کودکان؛ ذیل انواع کاربریهای شهری؛ رعایت شده و در سطح، سرنه و کیفیت کاربری ها از جمله فضای سبز و فضاهای عمومی شهری، ملاحظه شود.

۴- به منظور انطباق شرح خدمات و اسناد طرحهای توسعه و عمران با ملاحظات شهر دوستدار کودک و ارزیابی تاثیر پروژه های عمرانی بر کیفیت زندگی کودکان، وفق سند پیوست، لازم است با مشارکت انجمن ها و نهاد های مردمی فعال در امور کودک اقدام شده و نظرات آنها در محتوای طرح ها لحاظ شود.

۵- دبیرخانه شورای عالی با همکاری سازمان شهرداریها و دهیاری های کشور و بهره برداری از ظرفیت های موجود، نتایج پایش، ارزیابی و ارائه راهکارها را به استاد این مصوبه به مراجع مربوطه اعلام و پیگیری های لازم را صورت دهند.

۶- دبیرخانه شورای عالی بنا بر ایجاد ساز و کار های بومی سازی ضوابط با توجه به ویژگی های اجتماعی، فرهنگی و جغرافیایی، نتیجه پایش و ارزیابی میزان تحقق اهداف و ملاحظات این مصوبه را هر سالانه، به شورای عالی گزارش نماید.

۷- مجموعه «الزامات و ضوابط عام شهر دوستدار کودک» در پیوست این مصوبه بر اساس نتایج پایش مذکور در بند فوق ظرف مدت یک سال از تاریخ اعلام مصوبه قابل بازنگری است و در صورت نیاز در مقاطع زمانی ۳ ساله مورد تجدید نظر، تکمیل و اصلاح قرار خواهد گرفت.

جمهوری اسلامی ایران

وزارت راه و شهرسازی

معاون شهرسازی و معماری و دبیر شورای عالی شهرسازی و معماری ایران

تاریخ: ۱۴۰۰/۰۶/۱۶

شماره: ۷۲۳۳۱۰۳۰۰ صادره

پیوست: دارد

لذا در اجرای مصوبه فوق‌الذکر به پیوست **الزامات و ضوابط عام شهر دوستانه** جهت استحضار و انعکاس به کلیه مراجع ذی‌مدخل در توسعه شهری ابلاغ میگردد.

فرزاد صابری مازندرانی

رونوشت:

جناب آقای مهندس قاسمی، سوزیر محترم راه و شهرسازی جهت استحضار

اعضای محترم شورای عالی شهرسازی و معماری ایران؛ نمایندگان محترم سازمان‌های برنامه و بودجه، فاعده فیر عامل حفاظت محیط زیست، مدیریت بحران و وزارتخانه‌های جهاد کشاورزی، دفاع و پشتیبانی نیروهای مسلح، راه و شهرسازی، صنعت، معدن و تجارت، فرهنگ و ورزش اسلامی، کشور، نیرومیراث، فرهنگ، گردشگری و صنایع دستی (جهت استحضار جناب آقای مهندس اتریه نیکه - نماینده مدیوم مجلس شورای اسلامی و عضو تألیف جلسات شورای عالی شهرسازی و معماری ایران - جهت استحضار

معاون محترم حمل و نقل جهت استحضار

رئیس محترم بنیاد مسکن انقلاب اسلامی جهت استحضار

رئیس محترم سازمان نظام مهندسی کشور جهت استحضار

رئیس محترم مرکز تحقیقات راه، مسکن و شهرسازی جهت استحضار

مدیر عامل شرکت مافرت تخصصی عمران شهرهای جدید جهت استحضار

مدیر عامل محترم سازمان ملی زمین و مسکن جهت استحضار

مدیر عامل محترم شرکت بزرگ‌فرینی شهری ایران جهت استحضار

مدیر عامل محترم روزنامه رسمی کشور جهت استحضار و دستور درج

مدیر کل محترم حوزه وزارتی جهت استحضار

مدیر کل محترم دفتر حقوقی جهت استحضار

مدیر کل محترم دفتر امور مجلس جهت استحضار

مدیر کل محترم دفتر طرح ریزی شهری و طرح‌های توسعه و عمران جهت استحضار

مدیر کل محترم دبیرخانه شورای عالی شهرسازی و معماری ایران جهت استحضار

مدیر کل محترم دفتر نظارت بر طرح‌های توسعه و عمران جهت استحضار

مدیر کل محترم دفتر ترویج معماری طراحی شهری و بافت‌های واجد ارزش جهت استحضار

رئیس محترم مرکز ارتباطات و اطلاع‌رسانی جهت استحضار و دستور درج

سرکار خانم اوسلی، کارشناس مسئول محترم شهرسازی و معماری

مسئول محترم واحد پایگاه داده هاسپیت درج در پرتال

سرکار خانم عطایی - کارشناس محترم جهت اقدام لازم

سرکار خانم صفارن - کارشناس محترم جهت آگاهی

جناب آقای حسینی - مدیر کل محترم راه و شهرسازی استان آذربایجان غربی

جناب آقای عیاشی - مدیر کل محترم راه و شهرسازی استان ایلام

جناب آقای وسمتی - مدیر کل محترم راه و شهرسازی استان یوشهر

جناب آقای محبت خواجه - مدیر کل محترم راه و شهرسازی استان تهران

جناب آقای داعی - مدیر کل محترم راه و شهرسازی استان خراسان جنوبی

جناب آقای زاهدی - مدیر کل محترم راه و شهرسازی استان فارس

جناب آقای هاشمی - مدیر کل محترم راه و شهرسازی استان قزوین

جناب آقای حاجی زاده - مدیر کل محترم راه و شهرسازی استان کرمان

جناب آقای شبلی - مدیر کل محترم راه و شهرسازی استان لارستان

آدرس: میدان آرژانتین، بلوار آفریتقاراضی عباس آباد، ساختمان شهید دادمان، وزارت راه و شهرسازی (کدپستی: ۱۵۱۹۶۶۰۸۰۲) تلفن: ۰۳۱-۸۸۸۷۸۰۳۱

دورنگار: دبیرخانه وزارتی: ۰۳۱-۸۸۸۷۸۰۳۱، دبیرخانه مرکزی: ۰۳۱-۸۸۸۶۶۲۳۳ (نامه‌های فاقد مهر برجسته‌شده، وزارت راه و شهرسازی از درجه اعتبار ساقط می‌باشد)

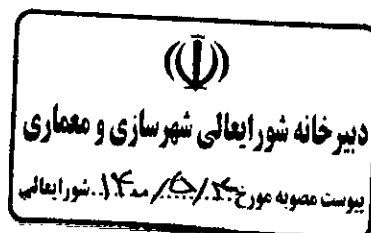
سند پشتیبان

الزامات و ضوابط عام

شهر دوستدار کودک

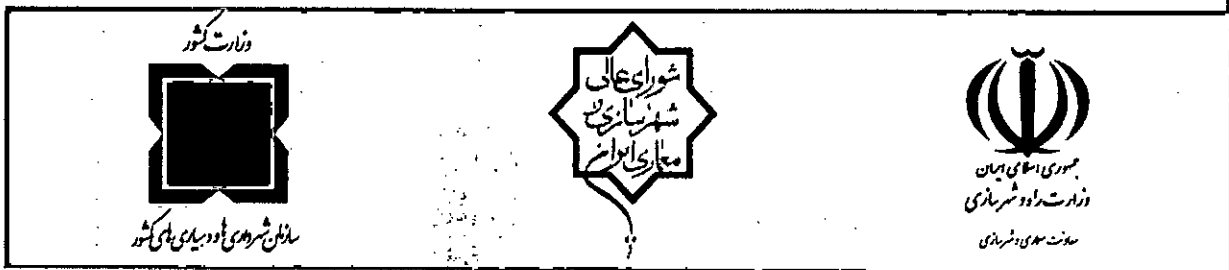

۱۷ مرداد ۱۴۰۰

به نام خدا

تهیه کنندگان:

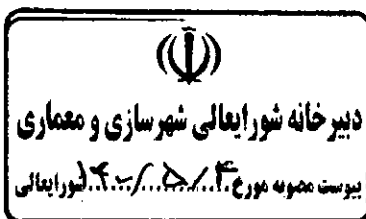
- مهرانز عطاران / معاونت معماری و شهرسازی وزارت راه و شهرسازی جمهوری اسلامی ایران
- موسی پژوهان / سازمان شهرداری‌ها و دهیاری‌های کشور؛ وزارت کشور
- محمد کریم آسایش / فعال اجتماعی

افراد و سازمان‌های همکار:

- اداره شهر دوستدار کودک شهرداری تبریز؛ سارا هرزندی
- اداره شهر دوستدار کودک شهرداری تهران؛ مرضیه موذنی
- اداره شهر دوستدار کودک شهرداری یزد؛ حسین ابوطالبی، فرشته کافی
- اداره شهر دوستدار کودک شهرداری اصفهان؛ اسماء نکویی
- واحد شهردوستدار کودک شهرداری اوز؛ فرزانه نورافشان و خدیجه قتیبه نژاد
- وزارت دادگستری (مرجع ملی کنوانسیون حقوق کودک)
- وزارت بهداشت درمان آموزش پزشکی
- وزارت میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی
- وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی
- وزارت آموزش و پرورش
- سازمان حفاظت از محیط زیست کشور
- مرکز اطلاع رسانی و امور بین الملل وزارت کشور
- زهرا جعفری؛ مشاور حقوقی معاونت ریاست جمهوری در امور زنان و خانواده
- انجمن خانواده ناشنویان ایران
- بهاره کیایی (بنیاد کودک و طبیعت)
- علیرضا نوروزی
- ستاره قدسی (کمپین خط عابر پیاده)
- مرجان مرتضوی
- سید رضا حسینی لاهیجی

گروه مشورتی:

ناهید اخینانی، آزاده آقالطینی، فرزانه برزگر، نگار بزرگ زاده یزدی، مهسا حاجی فتحعلی، حانیه حسینی پور، فاطمه درویش نوری، نوید سعیدی رضوانی، پیام روشن فکرو، علی اکبر سالاری پور، فرشته صدیق، مهناز علی‌خانی، فرحناز نژادغفوری، مروارید قاسمی، ستاره قدسی، مهناز کشاورز، بهاره کیایی و مرجان مرتضوی.

فهرست :

۱	۱- مقدمه
۱	۲- تعاریف
۵	۳- استنادات قانونی
۸	۴- اهداف
۹	۵- مخاطبان
۱۰	۶- چارچوب توسعه شهرهای دوستانه کودک
۱۰	۶-۱- بسترسازی محتوایی جریان دوستانه کودک در شهرها و روستاها
۱۲	۶-۲- بسترسازی رویه‌های جریان دوستانه کودک در شهرها و روستاها
۱۶	۷- ضوابط الزامی
۱۶	۷-۱- پارک‌ها/ بوستان‌های سبز
۱۸	۷-۲- فضاها و تجهیزات بازی
۲۰	۷-۳- فضاها و پشتیبان فضاها بازی
۲۰	۷-۴- مجتمع‌های تجاری
۲۱	۷-۵- مدارس
۲۳	۷-۶- فضاها آموزشی
۲۵	۷-۷- خانه‌های کودک
۲۶	۷-۸- دسترسی‌ها و حمل و نقل
۲۸	۷-۹- مسکن و مجتمع‌های مسکونی
۲۹	۷-۱۰- سرویس‌های بهداشتی
۲۹	۷-۱۱- اتاق‌های مادر و کودک
۳۰	۷-۱۲- کاربری‌های شهری
۳۰	۸- ضوابط توصیه‌ای
۳۰	۸-۱- پارک‌ها/ بوستان‌های سبز
۳۱	۸-۲- فضاها و تجهیزات بازی
۳۵	۸-۳- عرصه‌های همگانی
۳۶	۸-۴- مجتمع‌های تجاری
۳۶	۸-۵- مدارس
۳۷	۸-۶- خانه‌های کودک

۱۴۱
 [Handwritten signature]

۳۸	۷-۸- دسترسی‌ها و حمل و نقل
۴۰	۸-۸- مسکن و مجتمع‌های مسکونی
۴۱	۹-۸- آرامستان‌ها (قبرستان‌ها)
۴۱	۱۰-۸- لبه‌های آب
۴۲	۱۱-۸- مبلمان‌های شهری
۴۳	۱۲-۸- کاربری‌های شهری
۴۴	۹- چارچوب انطباق طرح‌های توسعه شهری و روستایی با ملاحظات شهر دوستدار کودک
۴۵	۱۰- ارزیابی تاثیر پروژه‌های عمرانی بر کیفیت زندگی کودکان و نوجوانان
۴۶	۱۱- شورای مشورتی شهری کودکان
۴۶	۱۲- الزامات و اقدامات دستگاه‌های متولی
۴۶	۱-۱۲- شهرداری‌ها و شورای شهر
۴۷	۲-۱۲- دستگاه‌های دولتی و عمومی متولی
۴۹	۳-۱۲- نهادها و انجمن‌های صنفی

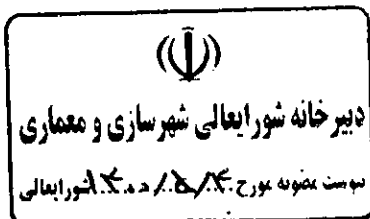
۱- مقدمه

دوران کودکی دوران شور و شوق و جنبش و هیاهوست. بی‌تردید هر کودکی که از چنین ویژگی‌هایی محروم بماند، از سلامت جسمی و روانی مناسبی برخوردار نخواهد شد. کودکان امروز، شهروندان امروز و آینده‌سازان فردای بشریت هستند. توجه به این قشر از جامعه و دیدن آن‌ها در فرایندهای توسعه به عنوان نمادی از توسعه‌یافتگی جوامع محسوب می‌شود. اهمیت توجه به نظرات و ایده‌های کودکان و نوجوانان به عنوان قشر بی‌دفاع اما آینده‌ساز جامعه شهری و در نظر گرفتن نیازهای آن‌ها در فرایند توسعه شهری موجب خلق مفهومی جدید در سراسر دنیا تحت عنوان شهر دوستدار کودک شده است که در آن کودکان و نوجوانان از تمامی حقوق اساسی خود برخوردار می‌شوند. در ایران نیز از اوایل دهه هشتاد شمسی این موضوع با تصویب قانون حمایت از کودکان و نوجوانان (مصوب ۱۳۸۱) و قانون اجازه الحاق جمهوری اسلامی ایران به کنوانسیون بین‌المللی حقوق کودک (۱۳۷۸) به صورت رسمی وارد نظام حقوقی کشور شد و موضوع توجه به حقوق کودک به طور جدی‌تر در سطح دستگاه‌های اجرایی و نظارتی کشور دنبال شد. در همین راستا و به دنبال ضرورت هدایت شهرداری‌های کشور در مسیر توسعه فضاهای شهری دوستدار کودک، سازمان شهرداری‌ها و دهیاری‌های کشور در سال ۱۳۹۷ دستورالعمل شهرهای دوستدار کودک (اصول، ویژگی‌ها و ضوابط راهبردی برای شهرداری‌ها) را با رویکرد توانمندسازی نهادی و هماهنگی بین‌بخشی تمامی دستگاه‌های دولتی و عمومی متولی حوزه کودک تدوین و به شهرداری‌های سراسر کشور ابلاغ نمود. با این وجود، فقدان سیاست‌ها و مجموعه ضوابط اجرایی با پشتوانه قانونی فراگیر برای شهرداری‌ها، دهیاری‌ها و سایر دستگاه‌های اجرایی و بخش خصوصی در فضاهای شهری که بتواند ضمن گردهم آوردن تمامی دستگاه‌های عمومی و دولتی و نیز سازمان‌های مردم‌نهاد موثر در حوزه کودک جهت هم‌افزایی در فرایند سیاست‌گذاری و برنامه‌ریزی مشترک، به خلق فضاهای شهری دوستدار کودک کمک کند، همواره وجود داشته است. به همین منظور این سند برای پر کردن چنین خلایق و در راستای دستیابی به شهر دوستدار کودک در ایران به عنوان یک آرمان، مشتمل بر مجموعه‌ای از فرایندهای اجتماعی تضمین‌کننده حقوق کودک، ضوابط و استانداردهای ایجاد فضاهای دوستدار کودک و نیز مکانیزم هماهنگی بین نهادی برای سیاست‌گذاری و برنامه‌ریزی هماهنگ، گردآوری و تهیه شده است.

۲- تعاریف

در این بخش به منظور شفافیت موضوع و ایجاد هماهنگی مفاهیمی که امکان تفسیر داشته‌اند به ترتیب زیر تعریف شده است:

۱-۲- کودک: به استناد ماده یک قانون حمایت از کودکان و نوجوانان مصوب ۸۱/۱۰/۱۱ مجلس شورای اسلامی و همچنین ماده یک کنوانسیون حقوق کودک، تمامی افرادی که به سن هجده سال تمام هجری شمسی نرسیده‌اند کودک و نوجوان محسوب می‌شوند.

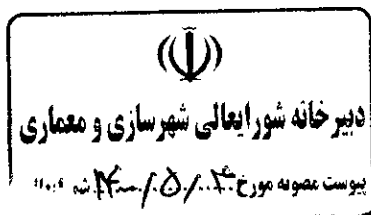
۲-۲- **کودکان با نیازهای ویژه:** منظور از کودک با نیازهای ویژه کودکی است که در روند آموزش، به توجه، امکانات و یا تدابیر ویژه‌ای علاوه بر آنچه برای همه کودکان موجود است- نیاز دارد، به عنوان مثال کودکانی با تفاوت‌های نابینایی، ناشنوایی، معلولیت، اوتیسم، سندرم داون و... این توجه ویژه برای هر کدام از این کودکان متفاوت تعریف می‌شود.

۳-۲- **شهر دوستدار کودک:** شهر دوستدار کودک، شهری است که کودکان را در فرایند توسعه شهری در کانون توجه خود قرار می‌دهد و علاوه بر تامین نیازهای کودک، بستر لازم جهت رشد جسمانی، اجتماعی و پرورشی کودکان را فراهم می‌آورد. در شهر دوستدار کودک فرایند ارتقای ویژگی‌های کالبدی، اجتماعی و محیط‌زیستی شهر با مشارکت واقعی، گسترده و مداوم کودکان انجام می‌پذیرد و مسئولان و مدیران شهری همواره زمینه‌های مشارکت کودکان را در فرایندهای مرتبط با ارتقای حیات شهری را از طرق مختلف ایجاد نماید. بر اساس یک توافق فراگیر و جهانی، شهر دوستدار کودک، شهر یا اجتماع محلی است که در آن کودکان:

- در امنیت باشند و از بهره‌کشی و خشونت و سوءاستفاده در امان بمانند؛
- زندگی را خوب آغاز کنند و سالم و تحت مراقبت بزرگ شوند؛
- به خدمات ضروری دسترسی داشته باشند؛
- تحصیلات با کیفیت، مشارکتی و فراگیر را تجربه کنند و مهارت‌هایشان پرورش یابند؛
- عقایدشان را ابراز نمایند و بر تصمیم‌هایی که بر آنها تأثیر می‌گذارد، تأثیرگذار باشند؛
- در زندگی خانوادگی، فرهنگی، شهری/ محلی و اجتماعی مشارکت داشته باشند؛
- در محیطی پاکیزه، بدون آلودگی و ایمن زندگی کنند و به فضاهای سبز دسترسی داشته باشند؛
- با دوستانشان دیدار کنند و مکان‌هایی برای بازی و تفریح در اختیار داشته باشند؛
- فارغ از ریشه‌های قومیتی، مذهبی، درآمد و جنسیت یا توانایی‌هایشان، فرصت‌هایی برابر در زندگی داشته باشند.

۴-۲- **محله دوستدار کودک:** محله دوستدار کودک، محله‌ای دربردارنده تمام ویژگی‌های شهر دوستدار کودک در مقیاس محله است که در آن بر حضور فعالانه، شاد و خلاقانه کودک در فضاهای محله ای آن و مشارکت گروه‌های سنی مختلف کودکان و نوجوانان با هر سطح از توانایی ذهنی و جسمی و ایجاد احساس اجتماع در بین کودکان تأکید بیشتری می‌شود. محله دوستدار کودک فضایی آرام و امن برای حضور و بازی کودک بدون ترس از ناهنجاری‌های اجتماعی و حوادث ناشی از عبور و مرور اتومبیل‌ها است.

۵-۲- **مشارکت کودکان:** مشارکت کودکان و نوجوانان، سهم‌سازی آنان در فرآیند تصمیم‌سازی و بیش از تنها درخواست از کودکان برای بیان ایده‌ها و دیدگاه‌های آن‌ها است. در این فرایند مجریان و مدیران طرح‌های توسعه شهری به خواسته‌ها و نیازهای کودکان و نوجوانان گوش فرا می‌دهند و تغییراتی را که آنان انتظار دارند در محیط زندگی‌شان اتفاق بیفتد را به دقت بررسی و با تطبیق با سایر الزامات و چارچوب‌های قانونی، در طرح‌های توسعه شهری، روستایی، منطقه‌ای و .. اعمال می‌کنند. درگیر کردن

کودکان در فرایند توسعه شهری به این معنی است که آن‌ها می‌توانند برخی از چیزهایی را که بر زندگی آن‌ها تاثیر می‌گذارند را تحت تاثیر قرار دهند و نتیجه عملی دیدگاه‌های خود را در محیط زندگی خود ببینند.

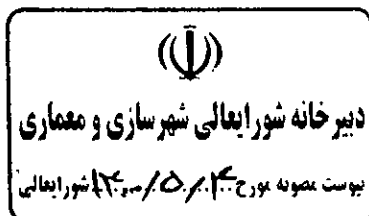
۶-۲ بازی: بر اساس تعریف فرهنگنامه کودک و نوجوان، بازی مجموعه‌ای از حرکت‌ها و فعالیت‌های جسمی و ذهنی است که موجب شادی، سرزندگی، لذت و ارتباط با دیگران می‌شود. همچنین گرچه تعریف فراگیر و مورد توافقی برای بازی در دنیا وجود ندارد، اما در تعریفی همه شمول، بازی مهمترین کار و سرگرمی در دوران طفولیت و کودکی شناخته می‌شود. بازی مهمترین ابزار پرورش حواس پنجگانه کودک، تنها راه آزادسازی انرژی‌های انباشته شده در کودک و نیز موثرترین شیوه بروز خلاقیت‌های فکری و ذهنی کودک است.

۷-۲ مدرسه: واحد آموزش و پرورشی که آموزش‌های رسمی را از دوره پیش‌دبستان تا پایان دوره متوسط به صورت حضوری، نیمه‌حضوری و غیرحضوری ارائه می‌کند و ماهیت غیرتجاری دارد.

۸-۲ مرکز آموزشی: واحدی که به منظور افزایش توان علمی و تخصصی با کسب مهارت‌های فنی و حرفه‌ای بدون ارائه مدرک تحصیلی رسمی فعالیت می‌کند.

۹-۲ فضای آموزشی: فضای آموزشی شامل مدارس و مراکز آموزشی می‌شود که در نظام رسمی نظام موزش و پرورش کشور و یا توسط افراد مجرب در فضاهای تجهیز شده توسط بخشی خصوصی به منظور پرورش خلاقیت‌های جسمی و ذهنی کودکان ایجاد می‌شوند.

۱۰-۲ فضای بازی: فضاهای بازی در دو گروه: ۱- فضاهای بازی رسمی مثل پارک‌ها و زمین‌های بازی (شامل زمین بازی سستی تاب و سرسره و ...، زمین بازی معاصر: مجموعه مرکب از بازی با عملکردهای گوناگون، زمین بازی خلاق و ماجراجویی شامل قطعاتی به ظاهر بی‌ارزش همچون تاپره‌های فرسوده، الوار و ... که به کودکان امکان ساخت چیدمان‌های جدید را می‌دهد و به دلیل انعطاف‌پذیری با خواست کودکان، در رشد جسمی و شناختی آنان از محیط بسیار مؤثر است) و باغ‌های بازی ماجراجویی (که با بهره‌گیری از عواملی چون درخت، آب و شن، حیوانات و ... به جهت تنوع و تغییرپذیری محلی مناسب برای شکوفایی خلاقیت هستند) و ۲. فضاهای بازی غیررسمی مثل حیاط‌ها، فضای میان ساختمان‌ها، فضاهای نزدیک ورودی خانه‌ها، پیاده‌راه‌های عریض، بن‌بست‌ها، خیابان‌ها و کوچه‌های محلی تقسیم بندی می‌شود. فضای باز و یا سرپشته به صورت محدود (بنابر اقلیم)، عمومی و دارای تعاملات اجتماعی پویا با محوریت کودکان است که با هدف بسترسازی فعالیت‌های خلاقانه و سرگرم‌کننده به منظور رشد اجتماعی و پرورشی آن‌ها ایجاد شده است. فضاهای بازی بسته به ماهیت و اندازه دارای سلسله مراتب عملکردی از مقیاس محله تا شهر هستند. این نوع فضای شهری پویاست که کودکان در آن می‌توانند به انواع بازی با همسالان بپردازند. این فضاها عمدتاً روباز و عمومی است و در دو دسته اصلی مستقل و مکمل و یا رسمی و غیررسمی قرار می‌گیرند و جز در سلسله مراتب شهری و فراشهری، ورودی آن‌ها رایگان است.

۱۱۵۱
[Handwritten signature]

۱۱-۲- محوطه و خانه اسباب بازی: یک فضای بازی مکمل و وابسته، محدود و مجهز به برخی اسباب بازی‌های رایج کودکان مانند تاب و سرسره و ... است که عمدتاً به منظور سرگرمی موقت کودکان در برخی فضاهای تفریحی پیش‌بینی می‌شود. این محوطه‌ها عموماً در حاشیه فضاهای سبز، بیمارستان‌ها و ایستگاه‌ها احداث می‌شود. همچنین خانه‌های اسباب بازی نوعی از فضاهای سر بسته بازی محسوب می‌شوند که در آن‌ها انواع اسباب بازی برای سنین مختلف کودکان به منظور رشد حواس پنجگانه کودک وجود دارد.

۱۲-۲- بازی سرا (بازی‌کده): بازی سرا مفهوم نسبتاً جدیدی است که در سال‌های اخیر مورد توجه قرار گرفته و می‌توان آن را محل تلاقی و برخورد دو مفهوم مکان و بازی دانست. فضایی که در آن همسالان در کنار یکدیگر نشسته‌اند و بازی می‌کنند. در اغلب این سرای‌ها قفسه‌ای، گنجی، میزی و ... را اختصاص داده‌اند و هر کدام به فراخور توان خود تعدادی بازی را به مراجعان یاد می‌دهند.

۱۳-۲- میلمان شهری دوستدار کودک: این نوع میلمان شهری شامل انواع فضاهای نشستن، چراغ‌ها، آبخوری‌ها، سطل‌های زباله، تابلوهای اطلاع‌رسانی و هر عنصر کالبدی است که برای استفاده کودکان طراحی شده و با در نظر گرفتن ابعاد ایمنی، آسایش و امنیت کودکان در فضاهای شهری دوستدار کودک اعم از بازی‌کده، پارک، مراکز آموزشی و پرورشی و مانند این‌ها نصب می‌گردند.

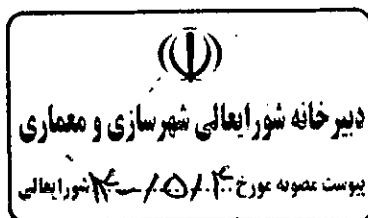
۱۴-۲- اتاق مادر و کودک: فضایی امن و بهداشتی برای نیازهای کودکان تا ۷۲ ماه مانند فضاهای استراحت، رسیدگی، شیردهی، پوشک، نظافت و تغذیه نوزادان و کودکان و مانند آن را برآورده ساخت.

۱۵-۲- گذر کودکی: گذر کودکی به بخش‌هایی از خیابان‌های اصلی (به صورت محور) با هویت تاریخی و فرهنگی گفته می‌شود که به صورت دائمی و یا موقت به رویدادهای کودک محور اختصاص یافته‌اند. در این خیابان‌ها به صورت مداوم و در مواقع مختلف هفته به ویژه در ایام تعطیل و مناسبت‌ها، جشنواره‌های مختلف فرهنگی اعم از شعرخوانی، قصه‌گویی، نقاشی، بازی‌های سنتی، جنگ‌های شادی و سایر برنامه‌های مفرح با هدف آشنایی کودکان با فرهنگ و هویت بومی و همچنین گذران اوقات فراغت با والدین آن‌ها برگزار می‌شود.

۱۶-۲- شعاع دسترسی: شعاع دسترسی به منزله معرفی گنجایش و ظرفیت آن کاربری یا مرکز خدماتی در نظر گرفته می‌شود که شامل شعاع دایره‌ای آن مرکز به متر است.

۱۷-۲- دستورالعمل شهرهای دوستدار کودک: این دستورالعمل توسط رئیس سازمان شهرداری‌ها و دهیاری‌های کشور در تاریخ ۱۳۹۷/۰۶/۱۹ به شهرداری‌های سراسر کشور برای اجرا ابلاغ شد. این دستورالعمل با رویکرد توانمندسازی نهادی (از طریق ایجاد اداره/واحد شهر دوستدار کودک در ساختار تشکیلاتی شهرداری‌های کلاشه‌ها) و ساماندهی برنامه‌ریزی و اقدامات بین‌بخشی تمامی نهادهای دولتی و عمومی متولی حوزه کودک، شامل اصول راهنمای توسعه فضاهای دوستدار کودک در شهرها

1Board Game Café

اعم از پارک‌ها، بازیکنده‌ها و مناسب‌سازی مسیرهای مورد استفاده کودکان و نوجوانان در سطح شهر می‌شود. شمول آن نیز عبارت است از برنامه‌ریزی و مدیریت، نظارت (طرح‌ها و برنامه‌ها) و ارزیابی، فعالیت‌های ترویجی، آموزشی و امور پشتیبانی از برنامه‌ها و اقدامات مرتبط با شهر دوستدار کودک توسط شهرداری در همکاری با سایر دستگاه‌های اجرایی ذی‌ربط.

۱۸-۲- اداره/واحد شهر دوستدار کودک: این اداره/واحد بر اساس دستورالعمل شهرهای دوستدار کودک ابلاغی سازمان شهرداری‌ها و دهیاری‌های کشور در سال ۱۳۹۷ در معاونت‌های شهرسازی و معماری شهرداری‌های کلاتشهرهای کشور شکل گرفته‌اند.

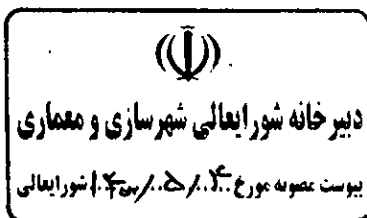
۱۹-۲- اطللس شهری کودکان و نوجوانان: اطللس کودکان که در ادبیات جهانی به آن، تحلیل موقعیت (Situation Analysis) می‌گویند، مشتمل بر بررسی و تحلیل وضعیت کودکان و نوجوانان در قالب نقشه، نمودار و آمارهای مستند از منظر تمامی ویژگی‌های کمی و کیفی زندگی آنان (ابعاد مختلف اجتماعی، فرهنگی، فضای کالبدی و مسائل مشارکتی آن) از مقیاس محله تا شهر می‌باشد و نخستین گام برای هر گونه سیاست‌گذاری و برنامه‌ریزی شهرهای دوستدار کودک است.

۳- استنادات قانونی

موضوع کودک در قوانین موضوعه کشور به صورت مستقیم و غیرمستقیم پرداخته شده است. در موارد مستقیم، به صراحت به مواردی همراستا با اصول شهرهای دوستدار کودک اشاره شده است. در ادامه به صورت خلاصه مواد قابل توجه این اسناد ارائه شده‌اند:

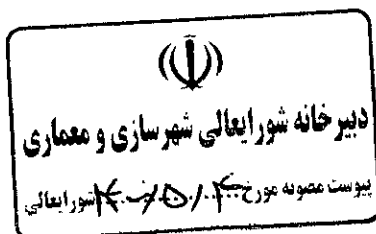
جدول ۱- استنادات قانونی در خصوص شهر دوستدار کودک

موارد مرتبط	استنادات قانونی
- بند ۲ اصل ۲۱: حمایت مادران، بالخصوص در دوران بارداری و حضانت فرزند، و حمایت از کودکان بی‌سرپرست.	قانون اساسی، مصوب ۱۳۵۸/۰۹/۱۲ با اصلاحات بعدی
بند ۳: اختصاص تسهیلات مناسب برای مادران بویژه در دوره بارداری و شیردهی و تقویت نهادها و مؤسسات حمایتی ذی‌ربط.	سیاست‌های کلی جمعیت، ابلاغی ۱۳۹۳/۰۲/۳۰
ماده ۵۵: بند ۶ - اجرای تبصره ۱ ماده ۸ قانون تعلیمات اجباری و تأسیس مؤسسات فرهنگی و بهداشتی و تعاونی مانند بنگاه حمایت مادران و نوانخانه و پرورشگاه و درمانگاه و بیمارستان و شیرخوارگاه و تیمارستان و کتابخانه و کلاس‌های مبارزه با بی‌سوادی و کودکان و باغ کودکان و امثال آن در حدود اعتبارات مصوب و همچنین کمک به این قبیل مؤسسات و مساعدت مالی به انجمن تربیت بدنی و پیش‌آهنگی و کمک به انجمن‌های خانه و مدرسه و اردوی کار. بند ۲۱- احداث بناها و ساختمانهای مورد نیاز محل از قبیل میدانها و باغ کودکان و ورزشگاه مطابق اصول صحی و فنی.	قانون شهرداری، مصوب ۱۳۳۴/۰۴/۱۱ (اصلاحی مصوب ۲۷/۱۱/۱۳۴۵)
- ۳۷: برنامه‌های فرهنگی باید با توجه به مسائل مخصوص کودکان و نوجوانان معلول و نیازمندی آنها به امکانات مشابه به امکانات کودکان و جوانان غیرمعلول و به منظور تعلیمات عمومی و حرفه‌ای متناسب با سن، توانایی و استعداد و	اصول پیشنهادی توصیه‌نامه بین‌المللی شماره ۹۹ در

موارد مرتبط	استنادات قانونی
علاقه آنها تنظیم گردد. - ۳۹۹(۲)- برای این گونه کودکان و جوانان معلول که معلولیت آنها مانع از شرکتشان در دواير مورد بحث شرایط متساوی و به معیت کودکان و جوانان غیر معلول می‌شود، تدابیر و مقررات مخصوص باید در نظر گرفته شود.	خصوص تجدید تربیت آموزش حرفه‌ای معلولین (۱۹۵۵م)، مصوب مجلس ۱۳۳۷/۱۲/۰۶
۱۲- تدابیری که دولت‌های طرف این میثاق برای استیفای کامل این حق اتخاذ خواهند کرد شامل اقدامات لازم برای تأمین امور ذیل خواهد بود: تقلیل میزان مرگ و میر کودکان و تأمین رشد سالم آنان و ...	میثاق بین‌المللی حقوق اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی (۱۹۶۶م)، مصوب مصوب ۱۳۵۱/۰۹/۱۴.
- ماده ۶ (بند ۲): کشورهای طرف کنوانسیون ایجاد حداکثر امکانات را برای بقا و پیشرفت کودک تضمین خواهند نمود. - ماده ۱۳ (بند ۱): کودک دارای حق آزادی ابراز عقیده می‌باشد. این حق شامل آزادی جستجو، دریافت و رساندن اطلاعات و عقاید از هر نوع، بدون توجه به مرزها، کتبی یا شفاهی یا چاپ شده، به شکل آثار هنری یا از طریق هر رسانه دیگری به انتخاب کودک می‌باشد. - ماده ۲۷ (بند ۱): کشورهای طرف کنوانسیون حق تمام کودکان را نسبت به برخورداری از استاندارد مناسب زندگی برای توسعه جسمی، ذهنی، روحی، اخلاقی و اجتماعی به رسمیت می‌شناسند. - ماده ۳۱ (بند ۱): کشورهای طرف کنوانسیون حق کودک را برای تفریح و آرامش و بازی و فعالیتهای خلاق مناسب سن خود و شرکت آزادانه در حیات فرهنگی و هنری به رسمیت می‌شناسند. - ماده ۳۱ (بند ۲): کشورهای طرف کنوانسیون حق کودک را برای شرکت کامل در حیات فرهنگی و هنری محترم شمرده و توسعه می‌دهند و فراهم نمودن فرصتهای مناسب جهت شرکت در فعالیتهای فرهنگی، هنری خلاق و تفریحی را تشویق خواهند نمود.	کنوانسیون حقوق کودک (۱۹۸۹م)، مصوب ۱۳۷۲/۱۲/۰۱ با اصلاحات بعدهی مجلس شورای اسلامی
- ماده ۳: اصول کلی. اصول این کنوانسیون عبارت است از: الف) احترام به منزلت ذاتی، خود مختاری فردی از جمله آزادی انتخاب و استقلال افراد؛ ب) عدم تبعیض؛ پ) مشارکت کامل و مؤثر و ورود در جامعه؛ ت) احترام به تفاوت‌ها و پذیرش افراد دارای معلولیت به عنوان بخشی از تنوع انسانی و بشریت؛ ث) برابری فرصت‌ها؛ ج) دسترسی؛ چ) برابری بین زن و مرد؛ ح) احترام به ظرفیتهای قابل تحول کودکان دارای معلولیت و احترام به حقوق کودکان دارای معلولیت در جهت حفظ هویت خویش. - بند ۳ ماده ۴: دولت‌های عضو در توسعه و اجرای سیاست‌ها و قوانین و سایر روندهای تصمیم‌گیری راجع به موضوعات مربوط به افراد دارای معلولیت به منظور اجرای این کنوانسیون، از نزدیک با افراد دارای معلولیت از جمله کودکان دارای معلولیت از طریق سازمان‌هایی که نمایندگی آنها را به عهده دارند، مشورت نموده و آنها را به طور فعال به کار خواهند گرفت. - بند ۲ ماده ۶: کشورهای طرف کنوانسیون ایجاد حداکثر امکانات را برای بقا و پیشرفت کودک تضمین خواهند نمود. - ماده ۷: کودکان دارای معلولیت. ۱- دولت‌های عضو تمامی تدابیر لازم جهت تضمین این که کودکان دارای	کنوانسیون بین‌المللی حقوق افراد دارای معلولیت (۲۰۰۶م)، مصوب مجلس ۱۳۸۷/۰۹/۱۳ شورای اسلامی

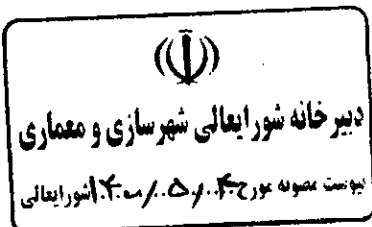

۶

Handwritten signatures and initials.

موارد مرتبط	استنادات قانونی
<p>معلولیت از تمامی حقوق بشر و آزادی‌های بنیادین بر مبنای برابر با سایر کودکان بهره‌مند می‌باشند را اتخاذ خواهند نمود. ۲- در تمامی اقدامات مربوط به کودکان دارای معلولیت، عالی‌ترین منافع کودک در اولویت نخست خواهد بود.</p> <p>۳- دولت‌های عضو تضمین خواهند نمود که کودکان دارای معلولیت از حق بیان آزادانه نظرات خود در تمامی امور تأثیرگذار بر آنها برخوردار می‌باشند، نظرات آنها بر اساس سن و بلوغ و بر مبنای برابر با سایر کودکان از سنجش مناسب برخوردار می‌گردد و در تحقق حقوق آنها کمک‌های متناسب با سن و ناتوانی ارائه می‌گردد.</p>	<p>قانون احکام دائمی برنامه‌های توسعه کشور، مصوب ۱۳۹۵/۱۱/۱۰</p>
<p>بند ۵۷ ماده ۵۷: دولت مکلف است به منظور رفع فقر و نابرابری، بسط و ترویج سبک زندگی اسلامی - ایرانی، ایجاد زمینه تضمین حداقل حمایت‌های اجتماعی، تأمین حداقل کیفیت زندگی و پیشگیری از بروز آسیب‌های اجتماعی، وفق تبصره ذیل ماده (۱۶) قانون ساختار نظام جامع رفاه و تأمین اجتماعی مصوب ۱۳۸۲/۲/۲۲، ضمن تجمیع و ساماندهی شوراها مرتبط با امور سالمندان، کودکان، معلولان و نظایر آن در شورای راهبردی و تخصصی امور حمایتی در زیرمجموعه شورای عالی رفاه و تأمین اجتماعی نسبت به انجام امور زیر در قالب برنامه‌های اجتماع محور و خانواده محور و با استفاده حداکثری از مشارکت های مردمی و همکاری های جمعی اقدام کند: ۱- اجرای طرح‌های حمایت از کودکان در معرض آسیب‌های اجتماعی و یا دارای معلولیت‌ها و نارسایی‌های جسمی، روانی و خانوادگی و یا مبتلا به فقر غذایی، آموزشی؛ ۲- اجرای طرح‌های حمایت از زنان و دختران با اولویت زنان سرپرست خانوار و دختران دارای مشکلات جسمی، روانی و خانوادگی و در معرض آسیب‌های اجتماعی؛ ۴- ایجاد مرکز اطلاعات و مطالعات آسیب‌های اجتماعی به منظور پایش و پیمایش انواع آسیب‌های اجتماعی و شناسایی گروه‌ها و اقشار هدف؛ ۵- اجرای طرح‌های غربالگری اجتماعی، امداد اجتماعی و توانمندسازی اقشار و گروه‌های نیازمند و آسیب‌پذیر مبتنی بر توانبخشی جسمی، روانی و خانوادگی و آموزش مهارت‌های زندگی و ارائه انواع مساعدت‌ها و حمایت‌های اجتماعی به افراد آسیب‌دیده و نیازمند واجد شرایط و ۶- جلب مشارکت خیریه‌ها، واقفان، سازمان‌های مردم‌نهاد و نیز بنیادها و نهادهای زیر نظر مقام معظم رهبری در جهت پیشبرد برنامه‌های حمایت اجتماعی.</p>	<p>قانون برنامه پنج‌ساله ششم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران (۱۴۰۰-۱۳۹۶)، مصوب ۱۳۹۵/۱۲/۱۴</p>
<p>ماده ۸۰: دولت مکلف است طبق قوانین مربوطه و مصوبات شورای اجتماعی به منظور پیشگیری و کاهش آسیب‌های اجتماعی، نسبت به تهیه طرح جامع کنترل و کاهش آسیب‌های اجتماعی با اولویت اعتیاد، طلاق، حاشیه‌نشینی، کودکان کار و مفاسد اخلاقی مشتمل بر محورهای ذیل اقدام کند به گونه‌ای که آسیب‌های اجتماعی در انتهای برنامه به بیست و پنج درصد (۲۵٪) میزان کنونی کاهش یابد. بند ۴ قسمت الف: تدوین نظام جامع رصد آسیب‌های اجتماعی و معلولیت‌ها. پ- شناسایی و بهبود نقاط آسیب‌خیز. ج- ساماندهی کودکان کار. با اقدام سازمان بهزیستی و همکاری سایر دستگاه‌ها تا پایان اجرای قانون برنامه به‌نحوی که جمعیت کودکان کار حداقل بیست و پنج درصد (۲۵٪) کاهش یابد.</p>	<p>قانون حمایت از اطفال و نوجوانان، مصوب ۱۳۹۹/۰۲/۲۳</p>
<p>ماده ۴- دفتر حمایت از اطفال و نوجوانان قوه قضائیه به منظور ایجاد زمینه‌های همکاری با سایر نهادها، تهیه گزارش‌های موردی یا ادواری، انجام مطالعات و تحقیقات آماری و اطلاعاتی، پایش و ارزشیابی فعالیت‌های دفاتر استانی و شهرستانی در خصوص اجرای این قانون در قوه قضائیه تشکیل می‌شود. واحدی از این دفتر در حوزه قضائی هر استان و تحت نظر رئیس کل آن حوزه تشکیل و مستقر می‌شود.</p> <p>ماده ۵- با تشخیص رئیس قوه قضائیه، در حوزه‌های قضائی شهرستان و تحت نظر دادستان ساختار و تشکیلات مناسب جهت ایجاد زمینه‌های همکاری با سایر نهادها و اجرای وظایف حقوقی کودک تشکیل می‌شود.</p>	<p>برنامه عمل جامع حقوق کودک و نوجوان</p>

Handwritten signatures and stamps.

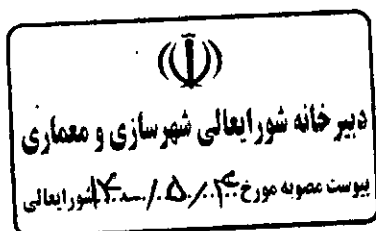
موارد مرتبط	استنادات قانونی
ذاتی آنها برای تحقق حقوق کودک ترسیم کرده است و در این خصوص، موضوع شهر دوستدار کودک و الزامات آن به طور خاص در بند ۳ از راهبرد ت (راهبرد گسترش فرهنگ دوستدار کودک) پیش‌بینی شده و در عین حال بند ج- ۱-۱۵ از راهبرد ج (راهبرد گسترش مراقبت‌های ویژه) این برنامه عمل، راه‌اندازی فضاهای دوستدار کودک در بحران را مورد توجه قرار داده است.	(سند ملی) در آفق ۱۴۰۴ مصوب ۱۳۹۵ شورای هماهنگی مرجع ملی کنوانسیون حقوق کودک در چارچوب بند الف ماده ۲ آیین‌نامه مرجع ملی کنوانسیون حقوق کودک در جمهوری اسلامی ایران، مصوب ۱۳۹۰/۱۰/۱۴ هیأت وزیران
<p>- ماده ۳۲: کودکان حق دارند به اطلاعات مناسب با سن خود دسترسی داشته باشند و نباید در معرض محتوای غیراخلاقی، خشونت‌آمیز یا هر نوع محتوایی قرار گیرند که موجب غلبه ترس یا بروز آسیب جسمی یا روانی شود.</p> <p>- ماده ۵۴: حق همه شهروندان به ویژه زنان و کودکان است که از تعرض و خشونت گفتاری و رفتاری دیگران در تمام محیط‌های خانوادگی و اجتماعی مصون باشند و در صورت بروز هر نوع خشونت امکان دسترسی آسان به مکان‌های امن و نهادهای امدادی، درمانی و قضایی جهت احقاق حق خود را داشته باشند.</p> <p>- ماده ۱۰۸: حق دانش‌آموزان است که از آموزش و پرورشی برخوردار باشند که منجر به شکوفایی شخصیت، استعدادها و توانایی‌های ذهنی و جسمی و احترام به والدین و حقوق دیگران، هویت فرهنگی، ارزش‌های دینی و ملی شود و آن‌ها را برای داشتن زندگی اخلاقی و مسئولانه توأم با تفاهم، مسالمت، مدارا و مروت، انصاف، نظم و انضباط، برابری و دوستی بین مردم و احترام به محیط‌زیست و میراث فرهنگی آماده کند.</p> <p>- ماده ۱۰۹: حق دانش‌آموزان است که شخصیت و کرامت آنان مورد احترام قرار گیرد. نظرات کودکان در مسائل مربوط به زندگی‌شان باید شنیده شود و مورد توجه قرار گیرد.</p>	<p>منشور حقوق شهروندی، مصوب ۱۳۹۵/۰۹/۲۹</p>

۴- اهداف

هدف کلان سند؛ هدایت و راهبری شهرها، روستاها و سایر انواع سکونتگاه‌های زیستی کشور به سوی زیستگاه‌های انسان‌محور که در آن‌ها حقوق کودکان و نوجوانان در فضاهای شهری در قالب محیط‌های بازی، فضاهای هدفمند آموزش و پرورش خلایق‌ها و استعدادهای کودک و مانند این‌ها تجلی یافته‌اند و محیط‌های شهری امن، ایمن، خلاق و شادی برای آن‌ها فراهم آورده است.

اهداف عملیاتی عبارتند از:

- تنظیم راهنمایی به عنوان چارچوب هدایت‌کننده فعالیت‌ها و برنامه‌های دستگاه‌های سیاست‌گذار و اجرایی متولی حوزه کودک در سکونتگاه‌ها و سایر مخاطبان در حوزه شهر دوستدار کودک

۱۳۹۵
[Signature]

- هم‌افزایی بین دستگاه‌های مختلف در حیطه مأموریت‌ها و وظایف مشترک با یکدیگر با موضوع ایجاد و توسعه فضاهای دوستدار کودک در قالب یکپارچه‌سازی برنامه‌های بخشی به صورتی هماهنگ و با چشم انداز مشترک
- اثرگذاری بر طرح‌های توسعه محلی تا ملی به منظور تحقق شهر دوستدار کودک
- ایجاد بسترهای قانونی و حقوقی مناسب برای مشارکت کودکان و نوجوانان توسط تصمیم‌گیران فرایند توسعه شهری برای تحقق شهرهای دوستدار کودک

۵- مخاطبان

با توجه به اهمیت کودکان، مخاطبان "تمام جامعه" می‌باشند اما به طور مشخص مخاطبان اصلی عبارتند از:

- دستگاه‌های دولتی
- شهرداری‌های سراسر کشور
- دهیاری‌های سراسر کشور
- مدیریت‌های مجموعه‌ها و شهرک‌های مسکونی خارج از محدوده شهرها اعم از شهرک‌های مسکونی و مانند این‌ها
- سازمان‌های مردم‌نهاد فعال در حوزه کودک
- سازمان نظام مهندسی کشور و سازمان‌های نظام مهندسی استان‌ها
- انجمن‌های صنفی رشته‌های مرتبط با ساختمان، معماری و شهرسازی
- مهندسان مشاور معماری و شهرسازی
- پیمانکاران و مجریان بخش خصوصی
- تمامی موسسات و نهادهایی عمومی، انتفاعی و غیرانتفاعی فعال در زمینه کودک

۶- چارچوب توسعه شهرهای دوستدار کودک

در سه بخش زیر باید گام‌هایی برداشته شود تا شهرها، روستاها و سایر مجموعه‌های زیستی، در فرایند توسعه خود تبدیل به شهرها و روستاهای دوستدار کودک شوند:

چارچوب توسعه شهرهای دوستدار کودک

توسعه برنامه‌های اجتماعی و فرهنگی (فکرافزایی و نرم‌افزاری) دوستدار کودک

۱- بسترسازی محتوایی جریان دوستدار کودک در شهرها و روستاها

شهرها → توسعه برنامه‌های کلیدی-فضایی (سخت‌افزاری) دوستدار کودک ← محلات

تهیه اطلس کودکان و نوجوانان شهر و برنامه عملیاتی سه‌ساله توسعه شهر دوستدار کودک	فراگیر کردن حقوق بازی امن و آزادانه کودک (فکرافزایی و نرم‌افزاری)	وجود یک سیستم یا نهاد هماهنگ‌کننده برای تضمین حقوق کودکان و نوجوانان	وجود یک روند پویا برای توسعه ضوابط و مقررات بومی حمایت از کودکان در چارچوب قوانین ملی
۲- بسترسازی رویه‌ای جریان دوستدار کودک در شهرها و روستاها			
مشارکت کودکان در فرایند تصمیم‌سازی و تصمیم‌گیری‌های شهری توسط مشاوران و مدیران شهری	تحلیل و تخصیص بودجه مناسب با شرایط، نیازها و جمعیت کودکان شهر	گزارش‌دهی منظم شهرداری و دستگاه‌های دولتی از فعالیت‌های خود در حوزه کودکان	ارزیابی تاثیر پروژه‌های شهری بر کیفیت زندگی کودکان و نوجوانان و مدیریت پیامدهای منفی بر زندگی کودکان
آموزش طرح	نظرخواهی مشارکتی	بهره‌گیری از ظرفیت‌های نهادی مرتبط با کودکان و نوجوانان برای تهیه، نظارت و اجرای طرح	توان‌افزایی کودکان و نوجوانان برای مشارکت در فرایند اجرای طرح
نواوری در طرح			

نمودار چارچوب توسعه شهرهای دوستدار کودک

۱-۶- بسترسازی محتوایی جریان دوستدار کودک در شهرها و روستاها

۱-۶-۱- توسعه برنامه‌های اجتماعی و فرهنگی (فکرافزایی و نرم‌افزاری) دوستدار کودک

- همگام شدن با نیازهای و مقتضیات کودکی در برنامه‌سازی‌ها و تصمیمات شهری
- ترویج و ارتقای فرهنگ «جمع‌گرایی» در بین کودکان و حرکت از «فردگرایی» به مسئولیت جمعی بزرگتر
- ترویج شناخت و احترام به حقوق بنیادین کودک و نوجوان در میان خانواده‌ها و معلمان
- تاکید بر نقش خانواده‌ها و مدارس در مشارکت‌جو ساختن کودکان و نوجوانان
- ایجاد بسترهایی جهت مشارکت کودکان و اثرگذاری آن‌ها بر سیاست‌گذاری تا اقدامات در دستگاه‌های متولی کودک
- فراهم کردن بسترهای فرهنگی مانند فرهنگ پذیرش ایده‌های کودکان توسط مدیران شهری و توسعه فرهنگ اهمیت گزاردن خانواده‌ها به به نظرات کودکان، در راستای نهادینه کردن مشارکت واقعی کودکان و نوجوانان در فرایند برنامه‌ریزی و مدیریت توسعه شهری و نقش‌پذیری آنان به عنوان شهروندان تمام عیار

- آگاه‌سازی کودکان و نوجوانان نسبت به ضرورت شناخت و محافظت از ارزش‌های بومی و ملی و تقویت زیرساخت‌های فکری- هویتی برای کودکان نسبت به این ارزش‌ها و میراث‌ها
- افزایش آگاهی متقابل جامعه و کودکان نسبت به هم و آگاهی عمومی در خصوص حقوق کودک و نیازمندی‌های آنان

۲-۱-۶- توسعه برنامه‌های کالبدی-فضایی (سخت‌افزاری) دوستدار کودک

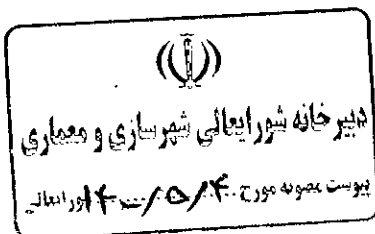
الف- آماده‌سازی شهرهای دوستدار کودک

شهر دوستدار کودک به عنوان بخشی از گفتمان شهر فراگیر که برای همه گروه‌های شهروندان از هر طبقه و جنسیتی و با هر سنی فرصت‌های برابر برای زیست خلاق و انسانی فراهم می‌کند و همه آحاد جامعه به طور عادلانه به انواع خدمات مورد نیاز خود دسترسی با کیفیت و راحت دارند، آرمانی است که تمامی جوامع انسان‌گرا به دنبال تحقق اصول و الزامات آن در شهرهای و اجتماعات کوچک و بزرگ خود هستند. آماده‌سازی برای توسعه شهرهای دوستدار کودک در کشور از شیوه‌های مختلفی انجام می‌گیرد. برخی از مهمترین این شیوه‌ها عبارتند از: ایجاد شهرهایی با اختلاط کاربری‌های دوستدار کودک بیشتر اعم از پارک‌ها، بازیکنده‌ها و مراکز پرورش خلاقیت کودک، به گونه‌ای که خدمات مورد نیاز کودکان و نوجوانان به شیوه‌ای امن و راحت در دسترس آنان قرار گیرد. در طراحی خیابان‌های شهری جدید و یا اصلاح خیابان‌های موجود جنبه‌های تفریح و یادگیری کودکان مورد توجه قرار گیرد به گونه‌ای که ضمن زیبایی برای کودکان دارای فضاهای بازی، تعامل اجتماعی و تحرک باشند. این خیابان‌ها تنها محل‌های گذر نباید باشند بلکه به مقاصد باید تبدیل شوند که در آن‌ها کودکان از زندگی اجتماعی خود لذت ببرند. آن‌ها باید به گونه‌ای تجهیز شوند که ضمن کاهش خطرات ناشی از برخورد اتومبیل با کودکان، از کودکان در برابر آلودگی‌های صوتی و هوا محافظت کنند. همچنین توسعه کاربری‌های اصلی مورد مراجعه کودکان و نوجوانان مانند مدارس، پارک‌ها، بازیکنده‌ها، مراکز سرگرمی‌های رایانه‌ای و محل‌های سکونت با محوریت حمل و نقل عمومی و با کیفیت و پیوند ایمن این کاربری‌ها به گونه‌ای که در راستای توسعه پایدار شهرهای دوستدار کودک بوده و در تمامی طرح‌ها و پروژه‌های توسعه شهری نمود عملی می‌یابد.

ب- آماده‌سازی محلات دوستدار کودک

محله به عنوان کوچکترین سلول اجتماعی شهر، نقش بنیادینی در شکل‌گیری شهر دوستدار کودک داراست و توجه به اینکه فرایند شکل‌گیری شهرهای دوستدار کودک از محلات دوستدار کودک آغاز می‌شود، ضروری است ابتدا محلات دوستدار کودک با ویژگی‌های زیر تجهیز و توسعه یابند:

- آزادی، لذت، امنیت، خوانایی محیط‌های محله‌ای برای حضور و فعالیت کودکان و نوجوانان به ویژه در زمینه بازی و فعالیت‌های اجتماعی با گروه‌های همسالان خود
- فراهم کردن بستر مشارکت فعال کودکان و نوجوانان در مدیریت و نگهداری محله خود با استفاده از شیوه‌های موفق تجربه شده دنیا
- افزایش ایمنی کودکان در خیابان‌های محله و ایجاد پهنه‌های امن خانگی برای حضور ایمن و با آرامش کودکان در فضاهای محله

Handwritten signature and official stamp of the National Institute for Urban and Environmental Research (NIUR).

- تقویت نظارت مستقیم و غیر مستقیم خانواده‌ها و والدین همچون گشودگی بالکن‌ها و پنجره‌ها به فضاهای عمومی به فعالیت‌های کودکان در سطح محله
- توسعه انواع بازیکنده‌های مقیاس محله برای کودکان در سنین مختلف با محوریت تحرک فیزیکی و فکری کودکان و نوجوانان
- ایجاد و توسعه انواع باغچه‌های محلی در اراضی مستعد و رها شده برای کودکان به منظور آشنایی و نزدیکی کودکان به طبیعت (کشاورزی شهری)
- بهبود کیفیت محیط مسکونی با تاکید بر آماده‌سازی خیابان‌ها برای کودکان به منظور پیاده‌روی، دوچرخه سواری و بازی در آن و ایجاد مکان‌های راحت برای بزرگسالان و کودکان شامل مکان‌هایی برای استراحت و گذران اوقات فراغت
- تجهیز و توسعه فضاهای بازی در مجتمع‌های مسکونی محلات به عنوان یکی از انواع با کیفیت مسکن دارای محیط‌های مطلوب برای حضور کودکان
- تامین دسترسی ایمن و راحت به خدمات با کیفیت آموزشی، فرهنگی و اجتماعی برای کودکان و نوجوانان در مقیاس محله
- اعمال ضوابط و استانداردهای دوستدار کودک در پارک‌ها و فضاهای بازی، مجتمع‌های مسکونی، فضاهای آموزشی و پرورشی و ...

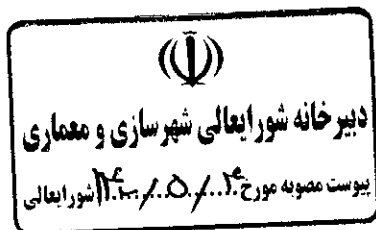
۲-۶- بستر سازی رویه‌ای جریان دوستدار کودک در شهرها و روستاها

۲-۶-۱- تهیه اطلس شهری کودکان و نوجوانان و برنامه عملیاتی ۵ساله توسعه شهر دوستدار کودک

با توجه به اهمیت بنیادین برنامه‌ریزی برای رسیدن به شهرهای دوستدار کودک، ادارات/واحدهای شهر دوستدار کودک، مستقر در شهرداری‌ها، با هماهنگی شورای اجرایی شهر دوستدار کودک (مستقر در شهرداری‌ها) و تحت نظر این شورا باید ابتدا اطلس شهری کودکان و نوجوانان (ابلاغی توسط سازمان شهرداری‌ها و دهیاری‌های کشور) به عنوان مهمترین سند شناخت وضعیت موجود مسائل و معضلات کودکان و نوجوانان شهر را تهیه و سپس بر اساس آن اقدام به تهیه برنامه عملیاتی ۵ساله توسعه شهر دوستدار کودک با مشارکت کودکان و نوجوانان در هماهنگی با برنامه ۵ساله شهرداری و طرح جامع و تفصیلی شهر نمایند. این دو سند به عنوان مهمترین اسناد برنامه‌ریزی بین بخشی شهر دوستدار کودک محسوب شده و راهنمای اقدامات شهرداری‌ها، دستگاه‌های دولتی و سازمان‌های مردم نهاد برای ۵ سال آینده خواهد بود که در پایان سال چهارم آن نیز باید نسبت به تدوین برنامه ۵ساله دوم اقدامات لازم از سوی اداره واحدهای شهر دوستدار کودک صورت پذیرد.

۲-۶-۲- وجود یک روند پویا برای توسعه ضوابط و مقررات بومی حمایت از کودکان در چارچوب قوانین ملی

با وجود سند حاضر در شهرهای مختلف بنا به مقتضیات اقلیمی، اقتصادی، کالبدی و اجتماعی- فرهنگی نیاز به بومی‌سازی برخی ضوابط عام و تطبیق آن با نیازهای کودکان آن شهر و منطقه وجود دارد که باید در طول سال همواره این چارچوب پویا توسط دستگاه‌های دخیل با محوریت سازمان شهرداری‌ها و دهیاری‌های کشور در حمایت از نیازهای در حال رشد کودکان و نوجوان تضمین شده باشد. در خصوص بومی‌سازی ضوابط، سازمان شهرداری‌ها و دهیاری‌های کشور باید گزارش سالانه به دبیرخانه شورای عالی شهرسازی و معماری ایران ارائه دهد.

۶-۲-۳- فراگیر کردن حقوق بازی امن و آزادانه کودک و نوجوان

حق بازی امن و ایمن کودک در فضاهای شهری و روستایی از حقوق اساسی کودک محسوب می‌شود. بر این اساس کودکان و نوجوانان باید ضمن دسترسی عادلانه و یکسان به انواع فضاها و امکانات بازی، بتوانند حضوری پر از آسایش و به دور از هر گونه تعرض داشته باشند.

۶-۲-۴- وجود یک سیستم یا نهاد هماهنگ کننده برای تامین حقوق کودکان و نوجوانان در شهر

چنین مکانیزمی از طریق پیش‌بینی شورای اجرایی شهر دوستدار کودک دیده شده است اما بی‌شک به منظور تامین حقوق کودکان، همکاری موثر کنوانسیون حقوق کودک، مستقر در وزارت دادگستری، و انجام وظایف تمام دستگاه‌های مرتبط الزامی است.

۶-۲-۵- ارزیابی تاثیر پروژه‌های شهری بر کیفیت زندگی کودکان و نوجوانان (Child Impact Assessment) و مدیریت پیامدهای منفی بر زندگی کودکان

یکی از برنامه‌های مهم و ضروری در شهر دوستدار کودک، مدیریت پیامدهای ناشی از اجرای پروژه‌های عمرانی در شهرها است به گونه‌ای که دستگاه‌های عمومی و دولتی باید از طریق واگذاری مطالعات تاثیرات پروژه‌های عمرانی بر کیفیت زندگی کودکان و نوجوانان به مشاوران ذی‌صلاح و استفاده از چارچوب ارائه شده در این سند، نسبت به راهکارهای تعدیل، جبران و کاهش اثرات منفی در مراحل قبل، حین و پس از اجرای این طرح‌ها اقدام نمایند. همچنین در مواردی که این ارزیابی قبل از تصمیم‌گیری برای اجرای پروژه انجام شد و نتایج آن نشان دهد که تاثیرات بسیار زیان‌باری بر زندگی کودکان و نوجوانان خواهد داشت، مدیریت شهری نسبت به توقف طرح به دلیل مغایرت با چارچوب (No Act) و بازنگری اساسی در محل اجرای آن بایستی اقدام نماید.

۶-۲-۶- تحلیل و تخصیص بودجه مناسب با شرایط، نیازها و جمعیت کودکان شهر

کنوانسیون حقوق کودک، کشورها را به پیاده‌سازی حقوق اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی کودکان با حداکثر میزان منابع موجود ملزم می‌کند. بدون تخصیص دقیق و هدف دار بودجه و بدون چارچوبی برای بررسی تأثیر مخارج بودجه بر کیفیت زندگی کودکان، هیچ شهری نمی‌تواند معین کند تا چه اندازه به این تعهد خود عمل کرده است. فرآیند بودجه‌بندی باید شفاف بوده و برای کودکان همانند تمام شهروندان قابل دسترسی باشد و در تخصیص آن با کودکان و نوجوانان مشورت شود. پیش‌بینی و اختصاص بودجه متناسب با جمعیت کودک و نوجوان شهر در بودجه سنواتی شهرداری‌ها و سایر دستگاه‌های دولتی که بخشی از وظایف آنها در حوزه کودک است نقش حیاتی در ضمانت اجرایی برنامه‌های شهر دوستدار کودک دارد.

۶-۲-۷- گزارش دهی منظم شهرداری و دستگاه‌های دولتی از فعالیت‌های خود در حوزه کودکان به سازمان شهرداری‌ها و دهیاری‌های کشور و عموم مردم

این اصل به عنوان بخشی از پاسخگویی و شفافیت نهادهای عمومی و دولتی در قبال انجام رسالت‌ها و مأموریت‌هایشان در زمینه تحقق شهر دوستدار کودک محسوب شده و گام مهمی در راستای آگاهی بخشی به افکار عمومی شهروندان در خصوص اولویت قائل شدن مدیریت شهری برای نیازهای کودکان و نوجوانان محسوب می‌شود.

نیا
[Handwritten signature]

۶-۲-۸- مشارکت کودکان در فرایند تصمیم‌سازی و تصمیم‌گیری‌های شهری توسط مشاوران طرح‌های توسعه شهری و مدیران شهری به شیوه‌ای مناسب با شرایط اجتماعی و بومی هر شهر و منطقه

در تمامی فرایند برنامه‌ریزی، طراحی و مدیریت فضاهای دوستدار کودک، مشارکت کودکان باید به عنوان یکی از بخش‌های اصلی جریان تولید اسناد طرح‌های توسعه شهری وجود داشته باشد. روش‌ها و تکنیک‌های مختلفی برای جلب مشارکت آن‌ها حتی به تفکیک سن، گروه اجتماعی و جنسیت اعم از نقاشی، مصاحبه، بازدید میدانی و ... وجود دارد. برخی روش‌های پیشنهادی برای جلب مشارکت کودکان در فرایند تهیه طرح‌ها که هر یک و یا همه آنها بنابه موضوع طرح قابلیت کاربرد دارند، عبارتند از:

الف- آموزش طرح: هر شکل از محتوا یا فعالیت آموزشی نظیر کتاب و کتابچه، کلیپ آموزشی (رئال، موشن گرافی، انیمیشن)، بازی، کارگاه آموزشی و ... که متناسب با گروه‌های سنی کودکان و نوجوانان به معرفی طرح بپردازد. هدف از آموزش طرح به کودکان و نوجوانان، رشد دانش شهری کودکان و نوجوانان، ارتقای احساس تعلق و مسئولیت‌پذیری آن‌ها به طرح و شهر و مردمی‌سازی زبان شهرسازی است.

ب- نظرخواهی مشارکتی: مقصود از نظرخواهی مشارکتی از کودکان و نوجوانان، انواع اقدامات نظیر بازی آفرینی (gamification)، شهرسازی تاکتیکی، برگزاری گروه‌های متمرکز (focus group) و ... است که به استخراج نظرات کودکان در کلیه فرآیندهای طرح‌ها (اعم از چشم اندازه‌ها، اهداف، راهبردها، سناریوها، مساله‌شناسی، طرح، ضوابط و مقررات) به صورتی جمعی و مشارکتی بپردازد. در این چارچوب شیوه‌های غیرمشارکتی نظیر پرسشنامه، مصاحبه‌های انفرادی و گفتگوهای غیررسمی مورد پذیرش نمی‌باشد. همچنین از نظرات شورای مشورتی شهری کودکان می‌توان استفاده نمود.

ج- بهره‌گیری از ظرفیت‌های نهادی مرتبط با کودکان و نوجوانان برای تهیه، نظارت و اجرای طرح: در این چارچوب لازم است در خدمات مشروط طرح، سازوکارهای نهادی مشارکت ظرفیت‌های موجود مرتبط با کودکان و نوجوانان شناسایی و تعریف شود و نحوه استفاده از این ظرفیت‌ها در طرح مشخص شده و سپس براساس این ساز و کار نهادی، در فرآیندهای تهیه، نظارت و اجرای طرح از ظرفیت‌های نهادی مرتبط با کودکان و نوجوانان استفاده شود یا برای آن پیش‌بینی به عمل آید، به عنوان مثال اگر طرح مرحله طراحی است در فرآیند تهیه از ظرفیت نهادی استفاده شود و برای نظارت و اجرای طرح، سازوکارهای بهره‌برداری برای مشاوران و مجریان معین شود.

د- توان‌افزایی کودکان و نوجوانان برای مشارکت در فرآیند اجرای طرح: توان‌افزایی در فرآیند اجرا مستلزم چهار زیرفرآیند است: تعریف نحوه و جایگاه مشارکت کودکان و نوجوانان برای اجرای طرح، توان‌یابی کودکان و نوجوانان برای اجرای طرح، مهارت‌آموزی (enabling) کودکان و نوجوانان برای اجرای طرح و قدرت بخشی (empowerment) نهادی، حقوقی، اجتماعی کودکان و نوجوانان برای اجرای طرح.

ه- ارائه نوآوری در طرح مطابق با اصول شهر دوستدار کودک: مقصود هر شیوه خلاقانه در طرح (اعم از راه‌حل‌های مبتنی بر دانش بومی، کاربرد شیوه‌های نوین و روز دانش جهانی یا روش‌های حاصل از مکاشفه و نظریه داده بنیاد (grounded

Theory)) که به یکی از دو مساله تحقق فضایی-کالبدی مفاد پیمان جهانی حقوق کودک و مشارکت کودکان و نوجوانان در طرح ها (اعم از تهیه، نظارت و اجرا) یاری رساند و سنجش پذیر و آزمودنی باشد.

Handwritten signature and date: ۱۳۸۴/۱۵/۲۴

۷- ضوابط الزامی

ضوابط ارائه شده در این بخش با هدف یکپارچه سازی ضوابط الزام آور موجود در حوزه شهردوستدار کودک از مصوبات، استانداردها و آیین نامه ها گردآوری شده است.

۱-۱- پارک ها / بوستان های سبز^۲

تامین پارک/بوستان در مقیاس های مختلف علاوه بر تامین نیاز کودکان و شهروندان، باعث ارتقای کیفیت محیط نیز می شود که لازم است تامین و تجهیز شوند. جدول زیر وفق نشریه ۲۰۳ نظام فنی اجرایی (۱۳۸۹) قابل استفاده است.

جدول ۲- ویژگی های پارک ها/ بوستان های سبز

نحوه دسترسی	جمعیت زیر پوشش (واحد: نفر)	شعاع حوزه نفوذ (واحد: متر)	مساحت (واحد: مترمربع)	مقیاس پارک / بوستان
- قابل دسترسی در حوزه نفوذ برای کودکان به صورت پیاده - تاکید بر نبود مسیر تندروی سواره در حوزه نفوذ آن	۱۰۰۰	کمتر از ۱۰۰	کمتر از ۵۰۰۰	واحد همسایگی
- قابل دسترسی در حوزه نفوذ برای کودکان ۹ سال به بالا به صورت پیاده - وجود مسیر در اطراف بوستان اما به صورت ایمن	۳۰۰۰	۱۰۰۰	از ۵۰۰۰ تا ۵۰۰۰۰	محل های
- قابل دسترسی از دورترین مرکز ناحیه با پای پیاده و طی چند دقیقه برای مراجعه کنندگان - امکان عبور مراجعه کنندگان از دسترسی های مختلف (سواره، پیاده و دوچرخه)	۵۰۰۰	۲۰۰۰	از ۵۰۰۰۰ تا ۱۰۰۰۰۰	ناحیه ای
- قابل دسترسی با استفاده از وسایل نقلیه - امکان طی از دورترین نقطه منطقه تا پارک در زمان حدود ۱۵ دقیقه	۱۰۰۰۰	۴۰۰۰	از ۱۰۰۰۰۰ تا ۲۰۰۰۰۰۰	منطقه ای
- قابل دسترسی با استفاده از وسایل نقلیه - امکان وجود جاده دسترسی در بخش هایی از پارک ها	۵۰۰۰۰ (نیاز به ازای هر ۵۰ هزار نفر جمعیت)	بخشی از شهر یا تمام آن	بیشتر از ۲۰۰۰۰۰۰	شهری

مسیرهای امن دوچرخه با حداکثر شیب عرضی ۲ درصد و حداکثر شیب طولی ۵ درصد و کفپوش ایجاد شوند.

منبع: دفتر نظام فنی اجرایی معاونت برنامه ریزی و نظارت راهبردی رییس جمهور، ۱۳۸۹. ضوابط طراحی فضای سبز شهری. نشریه شماره ۲۰۳.

Handwritten signature and initials.

- پارک‌های درون شهری در تناسب با کاربری‌های سازگار به ترتیب زیر باید ایجاد شوند.

جدول ۳- کاربری‌های سازگار و ناسازگار پارک‌های درون شهری

نوع کاربری	نوع هم‌جواری	اثرات	راه حل	ضوابط
آموزشی	سازگار	-	-	-
بهداشتی	سازگار	-	-	-
درمانی	ناسازگار	آلودگی هوا، مسایل بهداشتی	رعایت حریم	۵۰۰-۱۵۰ متر
لداری	ناسازگار	ایجاد تراکم	رعایت حریم	۱۵۰ متر
صنعتی	ناسازگار	آلودگی هوا، مسایل بهداشتی، مسایل ناشی از مزاحمت عملکردی کاربری‌ها	رعایت حریم، انتقال	۵۰۰-۱۰۰۰ متر
فرهنگی	سازگار	-	-	-
مذهبی	سازگار	آلودگی صوتی، مسایل روحی و روانی	رعایت حریم	۱۵۰ متر
گورستان	ناسازگار	آلودگی هوا، مسایل بهداشتی	رعایت حریم، انتقال	۵۰۰ متر
خدماتی	سازگار	-	-	-
مسکونی	سازگار	-	-	-
نظامی	ناسازگار	آلودگی صوتی	رعایت حریم، انتقال	۵۰۰ متر
فضای سبز	سازگار	-	-	-
پارکینگ	سازگار	-	-	-
پایس و نیروی انتظامی	ناسازگار	ایجاد تراکم و اختلال در حرکت، مسایل روانی	رعایت حریم	۱۵۰ متر
پمپ بنزین	ناسازگار	آلودگی هوا، آلودگی صوتی	رعایت حریم	۲۵۰ متر
رودخانه و مسیل	ناسازگار	مسایل ایمنی، آلودگی هوا	-	۱۵۰ متر
تجهیزات شهری	سازگار	-	رعایت حریم	-
تعمیرگاه اتومبیل	ناسازگار	آلودگی صوتی، آلودگی هوا	رعایت حریم	۱۵۰ متر
تاسیسات شهری	ناسازگار	آلودگی هوا، ایجاد تراکم	-	۵۰۰-۱۵۰ متر
تجاری (خرده فروشی)	سازگار	-	رعایت حریم	-
تجاری (عمده فروشی)	ناسازگار	ایجاد تراکم، مسایل روانی	رعایت حریم	۱۵۰ متر
پایانه‌های مسافربری	ناسازگار	آلودگی صوتی، آلودگی هوا	رعایت حریم	۱۵۰ متر
ورزشی	سازگار	-	-	-
ایستگاه آتش نشانی	ناسازگار	ایجاد تراکم، اختلال در حرکت آلودگی صوتی	رعایت حریم	۱۵۰ متر
آثار باستانی	سازگار	-	-	-
باغات	سازگار	-	-	-
بانک	سازگار	-	-	-
حمام	بستگی دارد	بستگی به نوع معبر دارد	رعایت حریم	-
بایر	ناسازگار	-	-	-

منبع: دفتر نظام فنی اجرایی معاونت برنامه‌ریزی و نظارت راهبردی رییس جمهور، ۱۳۸۹. ضوابط طراحی فضای سبز شهری. نشریه شماره ۲۰۳.

Handwritten signature and date: ۱۳۸۹/۰۵/۰۵

۲-۷- فضاها و تجهیزات بازی^۳

- محدوده فضای بازی باید زهکشی مناسب داشته و در موقع بارندگی یا شستشو، آب در هیچ قسمت زمین بازی جمع نشود.
- برای بازی نوجوانان، فضاهای ورزشی مانند زمین بسکتبال، والیبال، پارکور، اسکیت، صخره نوردی و ... ترجیحا در مقیاس محله و الزاما در مقیاس ناحیه‌ای و بالاتر ایجاد شوند.
- رعایت استانداردهای ۱۱ گانه سازمان استاندارد کشور در خصوص ایجاد و توسعه انواع فضاهای بازی و تجهیز اتاق های مادر و کودک به همراه تمامی به روزرسانی هایی که در آینده در این استانداردها ایجاد خواهد شد و شماره‌های جدید منتشره در این موضوع پس از تاریخ ابلاغ این سند، برای تمامی شهرداری‌ها، دهیاری‌ها و سایر مجموعه‌های مدیریت زیستگاه‌های انسانی الزامی است.
- تجهیزات فضای بازی در برابر آتش سوزی می‌بایست مقاوم باشند.
- عملکرد مواد و اتصال قطعات مطلوب و متناسب با تجهیزات باشند. اتصالات می‌بایست بدون درز اجرا شوند و با ضد زنگ پوشیده شوند.
- پیچ‌ها و اتصالات بیرون زده ناشی از نصب وسایل بازی باید به وسیله پوشش‌های مناسب یا تمهیدات مناسب ایمن‌سازی شوند.
- در موقع بستن کلیه پیچ و مهره‌های مصرفی باید از واشرهای فبری استفاده شود تا مانع شل شدن و باز شدن مهره‌ها گردد.
- فضای ورودی بازی اختلاف ارتفاع با فضاهای مجاورش نداشته باشد و اگر حسب ضرورت از پله برای ورودی فضای بازی کودکان استفاده شده ایجاد یک رمپ با شیب حداکثر ۸٪ در کنار آن ضروری است.
- به کارگیری سطوح فلزی لخت و بی‌پوشش برای سطوح سکوها، سرسره‌ها یا پله‌ها ممنوع است.
- هر اسباب بازی حتما سه مشخصه اصلی ۱- راهنما و نکات توصیه‌های عملکردی و ایمنی، ۲- بازه سنی مجاز استفاده‌کنندگان و ۳- ضرورت حضور والدین جهت بازی با این دستگاه (در صورت ضرورت) اطلاع رسانی شود.
- ارتفاع پله در تجهیزات فضای بازی برای کودکان نوپا ۱۰ سانتی‌متر و برای کودکان ۴ تا ۶ ساله ۱۲ الی ۱۵ سانتی‌متر است.
- در صورت استفاده از لاستیک‌های بازیافتی خودرو و کامیون به عنوان بخشی از تجهیزات بازی، این لاستیک‌ها باید برای اطمینان از فقدان هر گونه تسمه یا سیم فولادی بیرون زده به طور مرتب مورد بازرسی قرار گیرند.
- به منظور جلوگیری از آسیب‌های ناشی از تراشه‌های چوب، نقاط، گوشه‌ها و لبه‌های تیز که ممکن است در نتیجه سائیدگی و خراشیدگی بر روی تجهیزات شکل گیرند، باید پیوسته مورد بازرسی قرار گیرند.

۳- منابع:

- موسسه استاندارد و تحقیقات صنعتی ایران. ۱۳۷۳. استاندارد شماره ۳۵۴۶. آئین کار اصول شناخت، مکان‌یابی و طراحی فضاهای باز برای بازی کودکان ۱ تا ۶ ساله استاندارد ملی ایران.
- موسسه استاندارد و تحقیقات صنعتی ایران. ۱۳۸۸. استاندارد شماره ۱-۶۴۳۶: تجهیزات زمین بازی و سطوح آن- قسمت اول، الزامات ایمنی عمومی و روش‌های آزمون. استاندارد ملی ایران.
- دفتر مقررات ملی ساختمان وزارت راه و شهرسازی. ۱۳۹۲. مقررات ملی ساختمان ایران؛ مبحث چهارم: الزامات عمومی ساختمان. نشر توسعه ایران.

Handwritten signature and official stamp of the Ministry of Urban Planning and Construction of Iran.

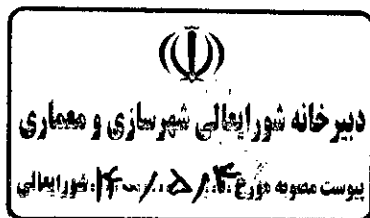

- سکوهای بازی باید عموماً تخت و مسطح و فاقد شیب باشد (حداکثر ۲ درجه با خط افق اختلاف داشته باشد). همچنین باید منافذی در سکوها به منظور دفع آب (زهکشی) تعبیه شوند.
- تجهیزات باید به گونه‌ای ساخته شود که شرایط خطرناک زیر که در آن گیر کردن پا یا ساق پا می‌تواند ایجاد شود، به وجود نیاید: الف) شکاف‌های سخت کاملاً باز در سطوحی که کودکان می‌دوند یا بالا می‌روند و ب) جای پاها، جای دست‌ها و مانند آن که از این سطوح بیرون آمده‌اند.
- در فضاهای بازی سطوحی که برای دویدن یا راه رفتن در نظر گرفته شده نباید دارای فواصلی باشند که احتمال گیر کردن پا یا ساق پا در آن وجود داشته باشد. شکاف‌ها در جهت اصلی حرکت نباید بزرگتر از ۳۰ میلیمتر باشد.
- وسایل و تجهیزات چوبی بازی باید در برابر پوسیدگی و خوردگی حشرات مقاومت داشته باشد.
- تمامی تجهیزات بازی نباید دارای نقاط، لبه‌ها و گوشه‌های تیز باشند. در این راستا تمامی گوشه‌ها چه فلزی و چه چوبی باید گرد شده باشند. همه لبه‌های فلزی باید به داخل برگشته (نورد شده) یا حاوی سرپوش‌های نرم و گرد شده باشند.
- رنگ‌ها از ثبات و استحکام کافی در برابر عوامل جوی و اصطکاک‌های محیطی برخوردار باشد.
- فضای بازی کودکان باید به حداقل یک روشویی و یک آبخوری دسترسی داشته باشد. فضاهای بازی که برای ۲۰ نفر یا بیشتر در نظر گرفته می‌شوند باید به سرویس بهداشتی نیز دسترسی داشته باشند.

کفپوش زمین بازی کودکان باید دارای مشخصات فنی و محیطی زیر در مراحل آماده‌سازی فضا و اجرا باشد:

- حذف موانع فیزیکی فضا و مسطح نمودن زمین بازی کودکان.
- اجرای شیب مناسب در زمین بازی کودکان جهت هدایت آب و عدم وجود آب سطحی بر روی کف پوش.
- کف‌سازی (زیرسازی) محوطه زمین بازی کودکان با بتن به عیار حداقل ۱۵۰ کیلوگرم سیمان در مترمکعب و با ضخامت حداقل ۱۰ سانتیمتر جهت نصب مناسب کف پوش بر روی آن.
- اجرای درز انبساط در زمان کف‌سازی در فواصل معین و پر کردن آن توسط مواد مناسب.
- مجری موظف است مکان‌های اجرای فونداسیون وسایل بازی کودکان را در زمان کف‌سازی با محوطه هم سطح نماید.
- اخذ و ارائه تأییدیه از مؤسسه استاندارد و تحقیقات صنعتی ایران تحت عنوان سطوح ساخته شده جذب ضربه زمین بازی کودکان به شماره استاندارد ۶۴۳۷ یا استاندارد اروپا به شماره EN ۱۱۷۷ یا استاندارد بریتانیا به شماره BS ۷۱۸۸ برای محصول پیشنهادی الزامی است.
- سطح زیر وسایل بازی می‌بایست پوشیده از کفپوش ایمنی باشد.
- کفپوش‌ها می‌بایست مطابق با استانداردهای بین‌المللی EN ۱۱۷۷ انتخاب گردند.
- ضخامت کفپوش پیشنهادی از ۴۳ میلی‌متر کمتر نباشد.
- کفپوش که به تأیید مراجع استاندارد رسیده، باید دارای قابلیت جذب ضربه از حداقل ارتفاع ۱۴۰ سانتی‌متر باشد.
- کفپوش می‌بایست از مواد لاستیکی مقاوم در برابر فرسودگی و عوامل جوی مانند برف، باران، رطوبت، آفتاب و ... باشد.
- کفپوش‌ها به گونه‌ای باشند که پس از بارندگی ایجاد سطوح لغزنده نمایند.
- کفپوش‌ها می‌بایست قابلیت شستشو داشته باشند و در برابر اشتعال مقاوم باشند.

- نوع پوشش زمین می‌بایست برحسب نوع بازی آن‌ها از جنبه‌های عملکردی، اقتصاد، دوام، پاکیزگی، نگهداری، ایمنی، زیبایی، جذابیت و با توجه به عملکرد خاص فضا، هدف استفاده از آن و فصول مختلف سال بررسی و انتخاب گردند.
- پوشش زمین به نحوی باشد که تعمیر و نگهداری آن به سهولت و در زمان کوتاه انجام شود.
- در صورت استفاده از ماسه برای پوشش کف زمین‌های بازی کودکان، رعایت موارد استاندارد ملی شماره ۱-۶۴۳۶ ایران، الزامی است.

۳-۷- فضاهای پشتیبان فضاهای بازی^۲

انواع فضاهای پشتیبان مورد نیاز در فضاهای بازی اعم از بازیکنده‌ها یا فضاهای بازی در مقیاس ناحیه‌ای و منطقه‌ای به شرح جدول زیر است. مساحت‌های این فضاها بسته به نوع فضای بازی باید برنامه‌ریزی و اختصاص داده شود.

جدول ۴- انواع فضاهای پشتیبان فضاهای بازی

فضاهای آموزشی (ساختمان‌های آموزشی)	فضاهای خدماتی	فضاهای اداری (ساختمان مدیریت مجموعه)	فضاهای قصه‌گویی
- اتاق بازی ۱ ^۰ تا ۳ سال - اتاق بازی ۴ تا ۶ سال - اتاق بازی ۷ تا ۱۰ سال - کرایه وسایل بازی - کرایه فروش کتاب و اسباب‌بازی - اتاق نمایش - اتاق مادر و کودک	- بوفه مواد خوراکی مناسب با گروه‌های سنی کودکان - سرویس بهداشتی زیر ۷ سال - سرویس بهداشتی بالای ۷ سال - سرویس بهداشتی اداری - آبخوری‌ها - بوفه مواد خوراکی بزرگسالان	- اتاق اداری و مدیریت - اتاق کمک‌های اولیه و حمایت‌های بهداشتی کودک - انبار با طراحی ایمن - اتاق نگهداری - اتاق حمایت‌های روانشناسی کودک - لابی ورودی	- پیش‌بینی و تجهیز اتاق‌های جداگانه برای انواع قصه‌گویی (بر اساس ضوابط راهنمای دستورالعمل شهرهای دوستدار ابله‌سازی سازمان شهرداری‌ها و دهیاری‌های کشور)

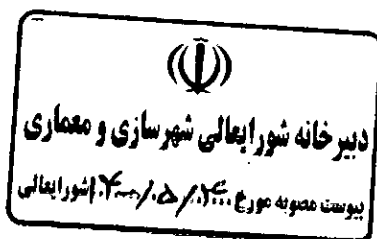
۴-۷- مجتمع‌های تجاری^۶

- تمامی ضوابط مندرج در دستورالعمل مکان‌یابی و احداث اتاق‌های مادر و کودک در فضاهای عمومی شهرها و نیز استاندارد اتاق و کودک-الزامات عمومی به شماره ISIRI 15745 برای سازندگان مجتمع‌های تجاری الزامی است.

۴- منبع: سازمان شهرداری‌ها و دهیاری‌های کشور، ۱۳۹۷. دستورالعمل شهرهای دوستدار کودک.

○ -Playroom

۶- منبع: سازمان ملی استاندارد ایران، ۱۳۹۸. اتاق مادر و کودک-الزامات عمومی. شماره ۱۵۷۴۵

Handwritten signature and initials

۷-۵- مدارس^۲

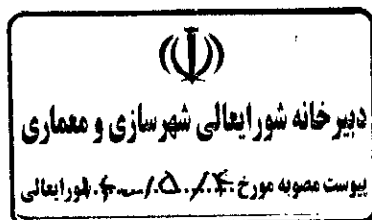
تمامی دستگاه‌های عمومی و دولتی که به نوعی بر فرایند مکان‌یابی و احداث مدارس تاثیر گذارند و وظیفه قانونی در این خصوص دارند موظفند ضابطه شماره ۸۲۷ سازمان برنامه و بودجه کشور با موضوع ضابطه مکان‌یابی و بازتخصیص فضاهای آموزشی را رعایت کنند. همچنین ادارات کل آموزش و پرورش استان‌ها در همکاری با ادارات کل راه و شهرسازی استان‌ها و شهرداری‌ها ضمن رعایت ضابطه شماره ۸۲۷، موظفند ملاحظات زیر را در خصوص مکان‌یابی و فضاهای درونی و بیرونی مدارس رعایت کنند.

الف- ضوابط مکان‌یابی مدارس

- به منظور رعایت ایمنی در عبور و مرور دانش‌آموزان عدم ارتباط مستقیم هنگام ورود و خروج دانش‌آموزان به خیابان‌های اصلی، چهارراه‌ها و میدان‌ها الزامی است.
- از احداث مدارس در مجاورت آزادراه‌ها و اتوبان‌های شهری خودداری شود.
- استقرار مدارس ابتدایی در مجاورت خیابان‌های اصلی ۲۴ متری به بالا مجاز نمی‌باشد و ترجیح استقرار زیر ۱۸ متر است.
- احداث و استقرار مدارس و مراکز آموزشی و پرورشی غیردولتی در معابر و بن‌بست‌های با عرض کمتر از ۸ متر و در بن‌بست‌های با طول بیش از سی متر ممنوع است.
- از احداث مدارس در همجواری ترمینال‌های مسافربری شهری و بین‌شهری و تقاطع‌ها و میادین و خیابان‌های پرترافیک که از منابع آلوده کننده هوا می‌باشد خودداری شود. رعایت حداقل شعاع ۲۵۰ متر از ترمینال‌های مسافربری بین شهری و ۱۵۰ متر از ترمینال‌های شهری الزامی است.
- احداث مدارس تا فاصله ۲۵۰ متری مسیرهای راه آهن مجاز نمی‌باشد.
- احداث مدارس تا شعاع ۲۵۰ متری مراکز تجاری پررفت و آمد و مراکز پرسر و صدا و شلوغ مجاز نمی‌باشد.
- احداث مدارس تا فاصله یک کیلومتری فرودگاه‌ها مجاز نمی‌باشد.
- از احداث مدارس تا حریم ۲۰۰ متری محل‌های آلوده‌کننده محیط از جمله پساب‌ها، پس‌مانده‌ها، محل تجمع زباله‌ها و فاضلاب‌های شهری خودداری شود.
- احداث مدارس در حریم ۱۵۰ متری بیمارستان‌ها مجاز نمی‌باشد.
- تبصره: احداث مدارس در حریم ۳۰۰ متری بیمارستان‌های عفونی مجاز نمی‌باشد.
- احداث مدارس تا شعاع ۵۰۰ متری مرغداری‌ها، دامداری‌ها، گورستان‌ها و کشتارگاه‌ها مجاز نمی‌باشد.

۷- منابع:

- معاونت فنی و توسعه امور زیربنایی. سازمان نوسازی، توسعه و تجهیز مدارس کشور. ۱۳۹۵. ضوابط طراحی ساختمان‌های آموزشی (برنامه‌ریزی معماری همسان مدارس ابتدایی و متوسطه). نشریه ضابطه شماره ۶۹۷ سازمان مدیریت و برنامه ریزی کشور.
- مصوب شورای عالی شهرسازی و معماری ایران. ۱۳۹۸. ضوابط و مقررات شهرسازی و معماری برای افراد دارای معلولیت (ویرایش سوم).
- مصوب هیئت وزیران. ۱۳۹۷. آیین نامه استقرار مدارس و مراکز غیردولتی در مناطق، نواحی و محلات مختلف.
- موسسه استاندارد و تحقیقات صنعتی ایران. ۱۳۷۶. استاندارد شماره ۴۰۷۳: آیین کار اصول جانمایی، طراحی و بهداشتی در توالت، دستشویی و آبخوری مدارس. استاندارد ملی ایران.

Handwritten signature and official stamp of the National Urban Planning and Construction Organization of Iran.

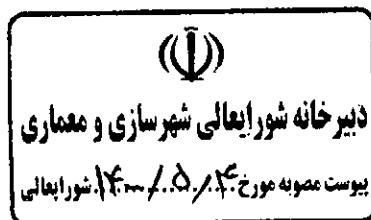
ب- ضوابط ساختمان و محدوده مدارس

- استقرار همزمان مدارس با دوره‌های تحصیلی مختلف در یک ساختمان با درب ورودی، حیاط، راهرو و سرویس بهداشتی مشترک ممنوع است.
- برای امنیت هنگام خروج دانش‌آموزان رعایت حداقل عقب‌نشینی فضای مقابل ورودی اصلی پیاده مطابق جدول ذیل با توجه به عرض گذرها توصیه می‌شود.

جدول ۵- ابعاد عقب نشینی ورودی مدارس ابتدایی و متوسطه گذرها

طول و عرض عقب نشینی ورودی		عرض گذر (C) بر مبنای متر	شرح
طول عمق (a) بر مبنای متر	عرض (b) بر مبنای متر		
۸	۲	۸	دوره ابتدایی
۱۰-۱۲	۳	۱۰-۱۲	
۱۶	۴	۱۴-۱۸	
۱۰-۱۲	۴	۱۰-۱۲	دوره متوسطه
۱۶	۴	۱۴-۱۶	
۱۶	۵	۱۴-۲۴	

- پیاده‌روی همجوار با ورودی مدرسه باید حداقل ۱/۲۵ متر عرض داشته باشد تا دانش‌آموزان پس از خروج از مدرسه، مجبور به استفاده از سواره رو به جای پیاده‌رو نباشند. سطح پیاده‌رو باید غیرلغزنده باشد.
- کلیه مدارس و مراکز آموزشی دولتی و غیردولتی ملزم به تأمین حداقل فضای باز و بازی کودکان در محوطه مدارس مطابق با آخرین ضوابط مصوب من جمله ضابطه شماره ۶۹۷ سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور (ضوابط طراحی ساختمان‌های آموزشی - برنامه‌ریزی معماری همسان مدارس ابتدایی و متوسطه) می‌باشند.
- مدارس ملزم به احداث سرویس‌های بهداشتی استاندارد مطابق با ابعاد بدن کودکان متناسب با مقطع تحصیلی و با رعایت مفاد بخش ۷-۱۲ (سرویس‌های بهداشتی) این مجموعه ضوابط می‌باشند.
- مناسب‌سازی فضاهای ورودی به ساختمان و طبقات آن‌ها، مطابق با ضوابط و مقررات شهرسازی و معماری برای افراد دارای معلولیت (ویرایش سوم)، مصوب ۹۸/۰۸/۰۲ شورای عالی شهرسازی و معماری ایران، الزامی است.
- تمام مدارس باید به علائم هشدار دیداری و تابلوهای راهنما با زبان اشاره مجهز شوند.

Handwritten signature and stamp.

۶-۲- فضاهای آموزشی^۸

- رعایت حداکثر شعاع دسترسی های اعلام شده در جدول ذیل به فضاهای آموزشی الزامی است.

جدول ۶- حداکثر فاصله فضاهای آموزشی در مناطق مسکونی

دوره	شرح	فضاهای آموزشی مقطع ابتدایی			
		سه ساله اول		سه ساله دوم	
		پسرانه	دخترانه	پسرانه	دخترانه
ابتدایی	حداکثر فاصله فضاهای آموزشی تا محل سکونت دانش آموز بر حسب متر	۵۰۰	۵۰۰	۶۰۰	۵۰۰
		۲۰	۲۰	۲۵	۲۰
		۲۰	۲۰	۲۰	۳۰
متوسطه	حداکثر فاصله فضاهای آموزشی تا محل سکونت دانش آموز بر حسب متر	۹۰۰	۱۲۰۰	۱۸۰۰	۱۲۰۰
		۲۵	۳۰	۴۰	۳۰
		۲۰	۲۰	۲۰	۳۰

- استقرار فضاهای آموزشی در مجاورت آزادراه‌ها و اتوبان‌های شهری و حتی در فاصله ۱۵۰ متری بزرگراه‌ها و اتوبان‌های شهری مجاز نمی‌باشد.
- امکان دسترسی مناسب به فضاهای آموزشی برای وسایل نقلیه امدادی مانند اورژانس، آتش‌نشانی و ... الزامی است.
- رعایت حد حریم جهت احداث فضاهای آموزشی نسبت به صنایع آلوده‌کننده به شرح جدول شماره ۹ الزامی است:

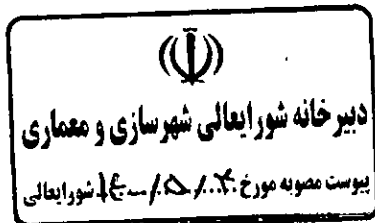
جدول ۷- حریم صنایع آلوده‌کننده برای احداث فضاهای آموزشی

انواع صنایع	حد حریم
صنایع با آلودگی زیاد	۱۰۰۰ تا ۵۰۰ متر متناسب با نوع آلودگی
صنایع با آلودگی متوسط	۳۵۰ تا ۲۰۰ متر متناسب با نوع آلودگی
صنایع با آلودگی کم	حداقل ۱۰۰ متر متناسب با نوع آلودگی

۵ تبصره: در هر مورد میزان آلودگی از اداره بهداشت و محیط زیست دانشگاه‌های علوم پزشکی استان استعلام شود.

۸- منابع:

- سازمان برنامه و بودجه کشور. ضابطه مکان‌یابی و بازتخصیص فضاهای آموزشی. ضابطه شماره ۸۲۷
- معاونت فنی و توسعه امور زیربنایی. سازمان نوسازی، توسعه و تجهیز مدارس کشور. ۱۳۹۵. ضوابط طراحی ساختمان‌های آموزشی (برنامه‌ریزی معماری همسان مدارس ابتدایی و متوسطه). نشریه ضابطه شماره ۶۹۷ سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور.

Handwritten signature and stamp.

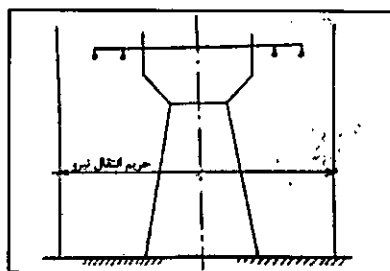
Handwritten signature and stamp.

- حداقل حریم احداث فضاهای آموزشی در کنار خطوط انتقال نیرو به شرح جدول زیر الزامی است.

جدول ۸- حریم خطوط انتقال نیرو برای احداث فضاهای آموزشی

حریم خطوط انتقال نیرو	ولتاژ خطوط به کیلو وات							
	۱۱	۲۰	۳۳	۶۶	۱۳۲	۲۳۰	۴۰۰	۷۵۰
فضاهای آموزشی	۵	۵	۱۵	۲۰	۳۰	۴۰	۵۰	۶۰

تصویر ۱- حریم انتقال نیروی فشار قوی

- از احداث واحدهای آموزشی تا فاصله ۱۵۰ متری سینماها خودداری شود.
- از احداث فضاهای آموزشی در مجاورت کاربری بهداشتی به دلیل شیوع آلودگی‌های میکروبی و شیمیایی خودداری شود.
- از احداث فضاهای آموزشی در مجاورت شهربازی‌ها خودداری شود.
- احداث فضاهای آموزشی تا شعاع ۱۵۰ متری پمپ بنزین‌ها مجاز نمی‌باشد.
- از احداث فضاهای آموزشی در مجاورت مراکز پلیس و نیروی انتظامی خودداری گردد. رعایت حداقل فاصله تا شعاع ۱۵۰ متر از موارد فوق الزامی است.
- تبصره: رعایت فواصل اعلام شده برای مراکز پلیس و نیروی انتظامی، با ارائه راه‌حل‌های منطقی و با تأیید کمیته فنی مدارس بلامانع می‌باشد.
- احداث فضاهای آموزشی و پرورشی در کنار مسیر لوله‌های سراسری نفت‌رسانی با رعایت ۲۵۰ متر فاصله، بلامانع می‌باشد.
- تمام فضاهای آموزشی باید به علائم هشدار دیداری و تابلوهای راهنما با زبان اشاره مجهز شوند.

فیل
تاریخ

۷-۷- خانه‌های کودک^۱

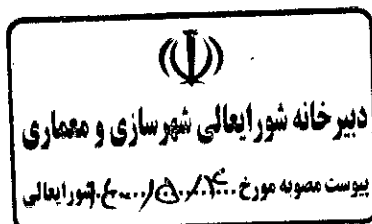
- موقعیت خانه کودک ترجیحا در طبقه همکف و یا اول و دارای نور و فضای مناسب باشد و به هیچ عنوان به دلیل عدم امکان تهویه و نور مناسب، نباید در زیرزمین راه‌اندازی گردد.
- به منظور حفظ امنیت کودکان، قبل از درب ورودی و داخل خانه کودک یک درب به عنوان حائل و ایمنی (پارتیشن ثابت) نصب گردد.
- جهت نگهداری کودکان در هر کلاس به ازای هر کودک ۴ تا ۶ ساله حداقل ۳ مترمربع فضا مورد نیاز است، این فضا برای کودکان نوپا ۳ ساله ۴ متر خواهد بود. این مقدار برای کودکان با نیازهای ویژه باید دو برابر در نظر گرفته شود. از این رو تعداد کودکان قابل پذیرش در مرکز با توجه به مترای فضاهای مفید کلاس‌ها تعیین می‌شود.
- ورودی مجموعه باید خوانا و بدون مانع در نظر گرفته شود و حتی‌الامکان هم‌سطح پیاده‌رو باشد، در غیر این صورت پیش‌بینی رمپ برای تمامی ورودی‌ها به مجموعه الزامی است.
- در هر قسمت از فضای داخلی مورد استفاده کودک، دارای اختلاف سطح، باید رمپ طراحی گردد که کودکان با نیازهای ویژه نیز از آسایش کافی برخوردار باشد.
- پیش‌بینی یک راه خروج در مواقع اضطراری و پیش‌بینی‌های لازم برای کنترل حریق در موارد آتش سوزی الزامی است.^{۱۱}
- حداقل عمق مناسب فضای جلوی ورودی برای انتظار و گردش جهت تامین آسایش والدین، کودکان و کودکان با نیازهای ویژه ۱۵۰ سانتی‌متر است.
- ارتفاع مناسب پله برای کودکان، ۱۲ تا ۱۵ سانتی‌متر و عرض کف آن ۲۷ تا ۳۳ سانتی‌متر است، پله‌هایی که در محل عبور و مرور کودکان است باید دارای حفاظ به ارتفاع حداقل ۷۵ سانتی‌متر باشد و روشنایی کافی (حداقل ۱۰۰ لوکس) برای پله‌ها در نظر گرفته شود. کف پله‌ها نباید لغزنده باشد و کنار پله باید میله‌ای جهت استفاده کودک و گرفتن دست در امتداد پله‌ها قرار گیرد، این میله باید ۳۰ سانتی‌متر بعد از آخرین پله ادامه داشته باشد و سطح مقطع آن دایره در نظر گرفته شود.
- در صورت وجود رمپ در مرکز، حداقل عرض سطح شیب دار باید ۱۲۰ سانتی‌متر در نظر گرفته شود. برای سطوح شیب‌دار تا ۳ متر طول، حداکثر شیب ۸ درصد در نظر گرفته شود، همچنین سطح شیب‌دار نباید دارای شیب عرضی باشد. پیش‌بینی

۹- منابع:

- مصوب شورای عالی شهرسازی و معماری ایران. ۱۳۸۳. ضوابط طراحی معماری مهد کودک.
- موسسه استاندارد و تحقیقات صنعتی ایران. ۱۳۹۶. استاندارد شماره ۸۹۰۵ الزامات مرکز پیش‌دبستانی و مهد کودک. استاندارد ملی ایران.
- آئین نامه مقررات بهداشتی مهد کودک‌ها. ۱۳۸۰. در اجرای تبصره ۳ قانون اصلاح ماده ۱۳ قانون مواد خوردنی، آشامیدنی، آرایشی و بهداشتی مصوب آذرماه ۱۳۷۹ مجلس محترم شورای اسلامی.
- دفتر مقررات ملی ساختمان وزارت راه و شهرسازی. ۱۳۹۲. مقررات ملی ساختمان ایران؛ بحث چهارم: الزامات عمومی ساختمان. نشر توسعه ایران.
- مصوب شورای عالی شهرسازی و معماری ایران. ۱۳۹۸. ضوابط و مقررات شهرسازی و معماری برای افراد دارای معلولیت (ویرایش سوم).

۱۰- بند ۴-۲-۳ استاندارد ملی ۸۹۰۵ مورد توجه قرار گیرد (مرکز کودک باید در یک طبقه و حداکثر در دو طبقه باشد).

۱۱- بر اساس استاندارد ملی مرکز باید مجوز ایمنی از لحاظ حریق، انفجار و اطفاء حریق از سازمان آتش نشانی اخذ نماید.

Handwritten signature and official stamp of the National Organization for Child Welfare (NOCW) of Iran.

- یک پاگرد به عمق حداقل ۱۵۰ سانتی‌متر با در نظر گرفتن حداکثر طول افقی ۹ متر الزامی است. در امتداد و ابتدا یا انتهای سطح شیب‌دار نباید پله‌ای وجود داشته باشد.
- حداقل عرض درب ساختمان باید ۱۰۰ سانتی‌متر و بدون آستانه باشد، در مواردی که استفاده از آستانه ضروری است حداکثر ارتفاع آن باید ۲ سانتی‌متر در نظر گرفته شود.
- دستگیره درب ورودی که در حالت معمول در ارتفاع یک متر طراحی می‌شود، در مرکز کودک از سمت داخل باید ارتفاع بیش از یک متر و ۵۰ سانتی‌متر داشته باشد، تا کودک نتواند آن را باز کند.
- به ازای هر ۱۵ کودک یک سرویس بهداشتی در نظر گرفته شود. همچنین ایجاد حداقل یک سرویس بهداشتی مخصوص کودکان با نیازهای ویژه، مجهز به توالت فرنگی الزامی است. نصب کاسه توالت فرنگی به ارتفاع ۴۵ سانتیمتر از کف و با فاصله ۳۰ سانتیمتر از دیوار مجاور برای سرویس بهداشتی کودکان با نیازهای ویژه الزامی است.
- نصب کاسه روشویی از کف تا ارتفاع حداکثر ۶۰ سانتی‌متر در نظر گرفته شود. حداکثر فاصله شیرهای روشویی از لبه جلو روشویی ۶۰ سانتیمتر باشد. کاسه روشویی فضای کودکان با نیازهای ویژه باید در فضایی به ابعاد ۷۵ در ۱۲۰ سانتی‌متر قرار گیرد تا امکان دستیابی از رو به رو را فراهم سازد.
- ورودی در شب باید از روشنایی کافی به مقدار حداقل ۱۰۰ لوکس برخوردار باشد. در صورت استفاده از چراغ‌های پایه‌دار و فلزی باید محل قرارگیری آن به گونه‌ای باشد که در مسیر رفت و آمد کودکان مانعی ایجاد نکند و باعث برخورد کودک نشود.
- در صورتی که عرض ورودی کم‌تر از ۱۲۰ سانتی‌متر است از قرار دادن گلدان و سایر وسایل در مسیر اجتناب گردد. در صورت استفاده از گلدان، از گیاهانی که فاقد خار و شاخ و برگ تیز می‌باشد استفاده شود.
- حداقل عرض مناسب برای راهروها ۱۴۰ سانتی‌متر است و در صورتی که به دلیل نوع ساختمان این عرض کمتر باشد باید شرایطی فراهم شود که کودک با محیط ناایمن مواجه نشود. جهت خوانایی و زیبایی، رنگ راهرو و فضاهای ارتباطی موجود با رنگ متفاوت از سایر فضاها مشخص گردد.
- ارتفاع مناسب پنجره از کف برای کودکان ۶۰ سانتی‌متر است. در صورتی که پنجره به همکف باز می‌گردد نیاز به حفاظ الزامی نیست. برای سایر پنجره‌ها که در ارتفاع بالاتر نصب شده‌اند لازم است حفاظ نصب شود.

۸-۷- دسترسی‌ها و حمل و نقل^{۱۳}

- تمامی ایستگاه‌های مترو و اتوبوس برای حفظ ایمنی کودکان ناشنوا باید مجهز به علائم دیداری هشدار باشند.
- تمام اتوبوس‌ها و قطارهای مترو باید مجهز به اعلام دیداری ایستگاه‌ها به شکل قابل دسترس و در معرض دید کامل باشند.

۱۲- در استاندارد های بین المللی این عدد ۱۵ و در استاندارد ملی به ازای هر ۲۰ کودک یک سرویس بهداشتی الزامی است .

۱۳- منابع:

- مصوب شورای عالی شهرسازی و معماری ایران، ۱۳۹۸. ضوابط و مقررات شهرسازی و معماری برای افراد دارای معلولیت (ویرایش سوم).

- فاصله بین قطعات کفپوش پیاده‌رو در صورتی که به‌طور کامل پر شده باشد باید حداکثر ۱۰ میلی‌متر و در غیر این صورت حداکثر ۵ میلی‌متر باشد.
- حتی‌الامکان از نصب هرگونه شبکه در سطح پیاده‌رو جلوگیری شود. در صورت لزوم شبکه باید هم‌تراز با سطح پیاده‌رو، عمود بر جهت حرکت و عرض فضای باز آن (شکاف موجود در شبکه) حداکثر ۲ سانتی‌متر باشد.
- قسمت اتصال دو پیاده‌رو که نسبت به هم اختلاف سطح دارند، باید به شکل مسطح و با ابعاد حداقل ۱۲۵×۱۲۵ سانتی‌متر طراحی گردد.
- حداکثر شیب عرضی پیاده‌رو باید ۲ درصد و حداکثر شیب طولی پیاده‌رو باید ۵ درصد باشد. پیاده‌روهای با شیب بیش از ۵ درصد ملزم به اجرای ضوابط سطح شیب‌دار مطابق شرایط بند ۱-۲-۲ ضوابط و مقررات شهرسازی و معماری برای افراد دارای معلولیت (ویرایش سوم)، مصوب ۹۸/۰۸/۰۲ شورای عالی شهرسازی و معماری ایران خواهد بود.
- در مواقع ضروری که سطح پیاده‌رو به هر علت حفاری می‌گردد، نصب پل موقت با حداقل عرض ۹۰ سانتی‌متر با سطح غیرلغزنده الزامی است.
- ایجاد جدول به ارتفاع حداقل ۵ سانتی‌متر به رنگ متضاد با محیط اطراف، بین پیاده‌رو و سواره‌رو و همچنین بین پیاده‌رو و فضای سبز یا جوی کنار پیاده‌رو الزامی است. فضاهای سبز خطی در حاشیه خیابان می‌توانند به‌عنوان جداکننده بین پیاده‌رو و سواره‌رو قرار گیرند.
- ایجاد خط‌کشی عابر پیاده در سواره‌رو در تمامی تقاطع‌ها بویژه در اطراف مدارس و مهدکودک‌ها و حداکثر در هر ۲۰۰ متر، ضمن فراهم آوردن تمهیدات ایمنی پیاده الزامی است.
- در خیابان‌های دوطرفه با عرض بیش از ۲۲ متر و خیابان‌های یک‌طرفه با عرض بیش از ۱۵ متر باید جزیره ترافیکی در میانه سطح سواره‌رو ایجاد شود.
- رفوژ (جزیره‌های میانی) واقع در مسیر خط‌کشی عابر پیاده باید بدون جدول و اختلاف سطح باشد.
- پیش از خط‌کشی عابر پیاده باید تمهیدات آرام‌سازی حرکت سواره، جهت کاهش سرعت عبوری وسایل نقلیه و افزایش ایمنی عابران ایجاد شود. ترسیم خط ایست در فاصله حداقل ۱۰۰ سانتی‌متر و به موازات گذرگاه برای جلوگیری از محدود شدن دید رانندگان نسبت به کودکان و افراد با صندلی چرخدار توصیه می‌شود.
- سطح محل انتظار مسافر برای اتوبوس باید هم‌تراز با کف اتوبوس باشد. حداکثر اختلاف ارتفاع و فاصله افقی قابل‌قبول ۲ سانتی‌متر است.
- در ایستگاه‌های اتوبوس، پیش‌بینی سرپناه، حفاظ مناسب، نیمکت و صندلی با ارتفاع ۴۵ سانتی‌متر و با میله دست‌گرد به ارتفاع ۷۰ سانتی‌متر از کف الزامی است.

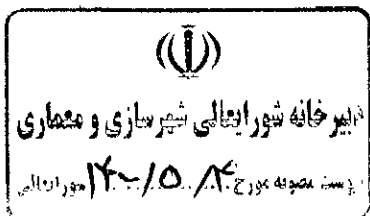

۷-۹- مسکن و مجتمع های مسکونی^{۱۴}

- دسترسی به محل بازی باید از طریق محوطه یا فضاهای عمومی ساختمان باشد.
- برای فضاهای بازی و فعالیت کودکان در مجتمع های مسکونی، کف پوش ضربه گیر باید باشد و شیپراه در محل اختلاف سطح ها ایجاد شود.
- فضاهای بازی متنوع رسمی (تجهیز شده) و غیررسمی (فاقد تجهیزات بازی) در محوطه مجتمع های مسکونی ایجاد شود.
- فضاهای نیمه عمومی تا حد امکان، انعطاف پذیر باشد تا فرصت شکل دهی کودکان به آن فراهم آید.
- اتاق مشق (استفاده برای فعالیت های فرهنگی) ویژه کودکان ۶ سال به بالا در مجتمع های مسکونی می بایست ایجاد شود.
- فضاهای سبز در محدوده فضای باز مجتمع و ترجیحاً به صورت اختصاصی برای هر واحد ایجاد شود.
- تمام اماکن مسکونی باید مجهز به علائم هشداردهنده دیداری شوند.
- در فضاهای باز مورد استفاده کودکان باید سایه اندازی مناسب به منظور ایجاد آسایش در فصل گرم سال و فضای بازی بسته برای استفاده کودکان در فصل سرد پیش بینی شود.
- در ساختمان های مسکونی، در صورتی که سطوح ساخته نشده زمین برای مصارف ضروری دیگری چون شیپراه و توقفگاه و راه ها و جایگاه امداد رسانی منظور نشده باشد، باید به صورت فضای باز عمومی متشکل از کاربردهایی همچون فضای سبز، آبنا و محل بازی کودکان استفاده شود.
- باید در ورودی فضای بازی سرپوشیده به قفل مناسب مجهز باشد که دسترسی به کلید آن تنها برای مدیریت ساختمان فراهم باشد.
- در صورت استقرار محل بازی در فضای بسته و سرپوشیده، اندازه ها، ارتفاع، تهویه و نورگیری و ورود و خروج فضا باید بر پایه جمعیت پیش بینی شده برای آن، با مقررات فضاهای اشتغال یا تجمع مطابقت داشته باشد.
- در ساختمان های مسکونی بیش از چهار طبقه تا ۲۳ متر ارتفاع (چه متصل و چه منفصل) و بیش از این ارتفاع باید حداقل یک محل برای بازی کودکان و استقرار وسایل بازی در مشاعات مطابق مبحث چهارم مقررات ملی ساختمان در نظر گرفته شود.
- در معابر شرقی غربی و شمالی جنوبی با عرض ۲۱ متر و بیشتر، نصب پنجره باز شو از ارتفاع ۱/۱۰ متر به بالا (مشروط به رعایت کلیه ضوابط ایمنی) و همچنین بالکن یا تراس یا جان پناه در ارتفاع معمول بلامانع است. ارتفاع جان پناه تراس ها، بالکن ها و هر گونه پیش آمدگی در طبقات ساختمان ها از کف تمام شده حداقل ۱/۱۰ متر می باشد.
- تهویه پارکینگ های سه طرف بسته بایستی از طریق تهویه طبیعی و مصنوعی (به وسیله هواکش های مناسب) انجام پذیرد.
- در مجتمع های آپارتمانی مسکونی از سه طبقه و بیشتر و با حداقل ۲۰ واحد، تامین خدمات ویژه کودکان در فضای مشاع شامل حداقل یک عدد آبخوری، یک سرویس بهداشتی عمومی متناسب کودکان، یک فضای مسقف بازی کودکان با قابلیت تبدیل به مهد در صورت ضرورت و حداقل یک نشیمنگاه کودک به ازای هر دو نشیمنگاه بزرگسال ضروری است.

^{۱۴} منابع:

- دفتر مقررات ملی ساختمان وزارت راه و شهرسازی، ۱۳۹۲. مقررات ملی ساختمان ایران؛ مبحث چهارم: الزامات عمومی ساختمان. نشر توسعه ایران.

Handwritten signature and stamp of the National Building and Urban Planning Research Center (NSRF).

۷-۱۰- سرویس های بهداشتی ۱۵

- محل استقرار سرویس های بهداشتی ویژه کودکان بایستی در معرض نظارت طبیعی قرار داشته باشد و استقرار آن در محل های فاقد تردد و یا جرم خیز ممنوع است.
- ایجاد سرویس های بهداشتی عمومی ویژه کودکان دارای معلولیت و توان یابان به تفکیک جنسیت و با ورودی مستقل در محل های پر تردد به ویژه در مجاورت یا داخل پارک ها و زمین های بازی الزامی است.
- تعبیه سیفون و تهویه مناسب برای کلیه سرویس های بهداشتی الزامی است.
- در سرویس های بهداشتی عمومی در سطح شهر حداقل بایستی سه چشمه سرویس بهداشتی ویژه کودکان ۶ تا ۱۲ سال با ورودی مستقل و جداگانه برای کودکان دختر، پسر و کودک توان یاب جسمی با رعایت ابعاد و اصول استاندارد احداث گردند.
- حداقل ابعاد تمام شده داخلی اتاقک توالت ها ۱۱۰*۱۴۰ سانتی متر باشد.
- ارتفاع دیوارهای جداکننده توالت ها، در صورتی که برابر نباشد، از کف تمام شده تا ۲۱۰ سانتی متر مناسب می باشد. فضای مشترک باقی مانده بالای دیوارهای جداکننده می تواند به انجام تهویه طبیعی یا مصنوعی کمک نماید.
- ارتفاع لبه بالایی کاسه روشویی برای کودکان زیر دبستان حداکثر ۵۰ سانتی متر می باشد برای کودکان تا ۱۲ سال روشویی ها باید در ارتفاع ۶۰ تا ۷۵ سانتی متری از کف نصب گردد.
- حداقل فاصله کاسه های روشویی از هم ۷۰ سانتی متر و از دیوار مجاور ۳۵ سانتی متر باشد.
- ارتفاع مجاز نشیمنگاه سرویس فرنگی برای کودکان کم توان ۲۵ الی ۳۵ سانتی متر می باشد.

۷-۱۱- اتاق های مادر و کودک ۱۶

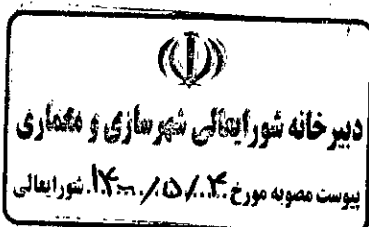
در تمامی مکان هایی که مخاطبان آن ها مادران و کودکان هستند مثل فضاهای شهری (پارک ها، بوستان ها، پیاده راه ها)، مراکز خرید، پایانه ها و ایستگاه های مترو، فرودگاه ها، میادین میوه و تره بار، ساختمان های پزشکان، آرامستان ها و بیمارستان ها، فروشگاه های شهروند و ... این اتاق ها باید ایجاد گردند. برای ضوابط خود مربوط به اتاق های مادر و کودک به استاندارد پیوست (اتاق مادر و کودک- الزامات عمومی، استاندارد ملی ایران ISIRI ۱۵۷۴۵) مراجعه شود.

۱۵- منابع:

- مصوب شورای عالی شهرسازی و معماری ایران. ۱۳۹۸. ضوابط و مقررات شهرسازی و معماری برای افراد دارای معلولیت (ویرایش سوم).
- موسسه استاندارد و تحقیقات صنعتی ایران. ۱۳۷۶. استاندارد شماره ۴۰۷۳: آئین کار اصول جانمایی، طراحی و بهداشتی در توالت، دستشویی و آبخوری مدارس. استاندارد ملی ایران.

۱۶- منابع:

- سازمان ملی استاندارد ایران. ۱۳۹۸. اتاق مادر و کودک- الزامات عمومی. شماره ۱۵۷۴۵
- مصوبه کمیسیون ماده ۵ تبریز. ۱۳۹۳. ضوابط احداث و تجهیز اتاق مادر و کودک.

Handwritten signature and the number '۱۱۵۱'.

Handwritten signature.

۷-۱۲- کاربری‌های شهری^{۱۷}

- احداث و تجهیز اتاق‌های مادر و کودک در کلیه کاربری‌ها و فضاهای عمومی (شامل پایانه‌های مسافربری، ایستگاه‌های اصلی مترو، پارک‌ها و فضای سبز عمومی، تفریحی - گردشگری، فرهنگی - هنری، مذهبی، مجتمع‌های ورزشی، مجتمع‌های تجاری، تالارهای پذیرایی، فروشگاه‌های زنجیره‌ای، اداری انتظامی پر مراجع، مراکز بهداشت و تنظیم خانواده، مذهبی، گورستان‌های موجود، نمایشگاه‌های دائمی) الزامی است.

* تبصره: در مراکز درمانی و بیمارستان‌ها، اتاق مادر و کودک بایستی خارج از ساختمان اصلی، در محوطه و به دور از آلودگی‌های میکروبی استقرار یابد.

۸- ضوابط توصیه‌ای

ضوابط ارائه شده در این بخش برآمده از پژوهش‌های معتبر مرتبط با شهردوستدار کودک و برخی ضوابط کلی بنا به پیشنهاد مهندسان مشاور و ادارات شهردوستدار کودک با تجربه و یا سازمان‌های مردم‌نهاد فعال در حوزه کودک به صورت توصیه‌ای آورده شده است.

۸-۱- پارک‌ها/ بوستان‌های سبز^{۱۸}

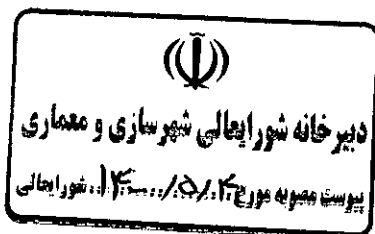
- در مقیاس‌های مختلف پارک‌ها (کاربری فضای سبز)، فضای بازی کودکان ایجاد شوند.
- پارک‌های موضوعی متعدد با شخصیت و عملکردهای متنوع از جمله پارک اخترشناسی، جانورشناسی، گیاهشناسی و نظایر آن احداث شوند که مبلمان، اثاثه و گرافیک محیطی هر یک متناسب با روحیه کلی پارک بوده و کودک بتواند آن‌ها را از هم تمییز دهد.
- شرایط امن و سلامت کودک به منظور بازی و آشنایی بیشتر با حیوانات خانگی در پارک‌ها فراهم آورده شود.

۱۷- منابع:

- سازمان ملی استاندارد ایران. ۱۳۹۸. اتاق مادر و کودک - الزامات عمومی.

۱۸- منابع:

- تقی زاده، مجید. بجوی، علی. ۱۳۹۶. طراحی و تعریف فضای سبز شهری. واحد آموزش سازمان پارک‌ها و فضای سبز شهرداری تبریز.
- سوزنجی، کیانوش. تریوه، سارا. ۱۳۹۰. بازطراحی بوستان‌های محله‌ای با تأکید بر توسعه روابط اجتماعی میان ساکنان محله. نقش جهان. دوره ۱. شماره ۱.

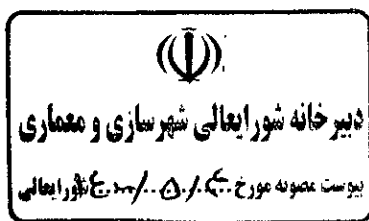
- پاتوق‌های اجتماعی متناسب نوجوانان در مجاور فضاهایی برای ورزش و بازی مانند صخره نوردی، پارکور، اسکیت، بسکتبال و ... در پارک‌های مقیاس ناحیه‌ای و بالاتر ایجاد شوند.
- مسیرهای امن دوچرخه در پارک‌های مقیاس ناحیه‌ای و بالاتر طراحی و اجرا شوند.
- ایجاد باغچه‌های محله‌ای (کشاورزی شهری) در فضاهای رها شده و یا قابل استحصال در محله با مساحت ۲۰ تا ۱۰۰ مترمربع بسته به اراضی قابل دسترس برای انجام بازی‌های خاکی کودکان و آشنایی با انواع گیاهان و همچنین نزدیکی به طبیعت اکیدا توصیه می‌شود. این باغچه‌ها در صورت داشتن فضا می‌توانند به منظور باغبانی آزادانه و بازی با گیاهان توسط کودک مورد استفاده واقع شوند. در این باغچه‌ها ترجیحا از درختان مثمر از جمله توت، تاک و نظایر آن پیش‌بینی شود تا کودک تجربه میوه‌چینی را پیدا کرده و فرایند رشد را درک کند.

۸-۲- فضاها و تجهیزات بازی^{۱۹}

- فضای بازی ترجیحا در تمام پارک‌ها و الزاما در پارک‌های واحد همسایگی و محلی در کاربری فضای سبز باید ایجاد شوند.
- مکانی که برای احداث فضاهای بازی کودکان در نظر گرفته می‌شود باید ضمن تأمین مسایل ایمنی، بهداشتی، سلامت و آسایش کودکان از مکان‌هایی نظیر خیابان‌های پرتردد، پارکینگ‌هایی عمومی و ترمینال‌ها، خطوط راه‌آهن و فرودگاه‌ها، توالتهای عمومی، محل جمع‌آوری زباله، کارگاه‌های آلوده‌کننده محیط زیست، مسیل‌ها و حریم خطوط انتقال برق و کانال‌های روباز و پرتگاه‌ها و سایر مراکزی که به نحوی ممکن است ایجاد مزاحمت و آلودگی محیطی (آلاینده‌های میکروبی و شیمیایی، دود، بو، گرد و غبار و سروصدا) نماید، دور بوده و ترجیحا در کنار فضاهای سبز استقرار یافته و از دید و منظر مطلوبی نیز برخوردار باشد.
- مکان بازی کودکان باید حتی‌الامکان به محیط‌های طبیعی نزدیک باشد.
- برنامه‌ریزی برای احداث و توسعه انواع فضاهای بازی کودکان در مقیاس‌های متفاوت شهری در دو دسته کلی مستقل و مکمل یا رسمی و غیررسمی ضروری است.
- فضاهایی محصور به منظور بازی آزادانه کودک به نحوی که صدا باعث اذیت و آزار همسایگان و دیگران نگردد، باید پیش‌بینی و طراحی شود.

۱۹- منابع:

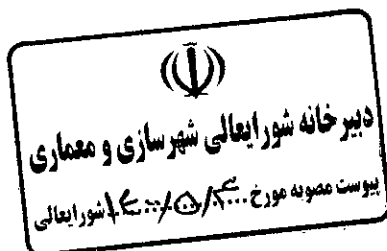
- ابراهیمی، حمیدرضا. سعیدی رضوانی، نوید. معانی منجلی، آرزو. ۱۳۹۰. تدوین اصول طراحی فضاهای بازی کودکان با تاکید بر گروه‌های سنی ۱۲ تا ۱۵ سال. فصلنامه علمی- پژوهشی باغ نظر. شماره نوزدهم.
- گلسون، براندن. مالونی، کارن. سایپ، نیل. ۱۳۹۲. شهر کودکان. ترجمه پیمان ضیایی و مونا واله. تیسا.
- نوروزی، علیرضا. نسترن، مهین. ۱۳۹۳. برنامه ریزی فضای بازی کودکان یا بازیکنده‌های شهری: بررسی ضرورت، اصول برنامه‌ریزی و مکانیابی در عرصه کوی و محله.
- پیشنهادات انجمن خانواده ناشنویان ایران
- Global Designing Cities Initiative, Designing Streets for Kids, Island Press, New York

Handwritten signature and stamp

- احداث و تجهیز فضای بازی برای کودکان با نیازهای ویژه با تأمین دسترسی مطلوب از کلیه نقاط شهر با اولویت سرویس ایاب و ذهاب ویژه برای هر شهری الزامی است. حداقل تعداد فضاهای بازی فوق‌الذکر عبارتند از: در شهرهای کوچک؛ یک فضا، شهرهای میانی؛ دو فضا و کلان‌شهرها؛ سه فضای بازی با مساحت مناسب و استاندارد (بر اساس اقلیم، میزان برخورداری از اراضی قابل تغییر و یا تبدیل و سایر ملاحظات بومی).
- فضای بازی باید امکاناتی را فراهم نماید که هر دو گروه "کودکان" و "کودکان با نیازهای ویژه" بتوانند در کنار هم بازی کنند. از طرفی فضاهای مورد نیاز و وسایل بازی متناسب کودکان با نیازهای ویژه نیز تأمین باشد.
- فضاهای بازی کودکان بایستی از نور آفتاب کافی برخوردار باشد. از طرفی در شهرهای پرباران و یا با آفتاب تند و زیاد لازم است، فضاهایی به صورت سرپوشیده جهت مهار مشکلات بارش و تابش در فضاهای بازی کودک ایجاد شود.
- بخش‌های ورودی فضای بازی که مجاور خیابان است باید با مانعی محصور شوند تا از دیدن ناگهانی کودکان به سمت خیابان جلوگیری شود، همچنین نصب کردن چراغ و علائم راهنمایی مناسب برای آگاه کردن رانندگان در آن محدوده الزامی است.
- ابعاد فضاهای بازی به نحوی باشد که امکان کنترل کودکان از طرف والدین به سهولت امکان‌پذیر بوده و از داخل زمین به تمامی قسمت‌ها دید کافی وجود داشته باشد.
- کمترین اندازه فضای بازی برای محله (تا ۵ هزار نفر جمعیت) ۱ هکتار، برای ناحیه (از ۵ تا ۲۰ هزار نفر جمعیت) ۲ هکتار و برای منطقه و شهر (۲۰ هزار نفر به بالا) ۴ هکتار در کلاتشهرها، و برای محله (تا ۲ هزار نفر جمعیت) ۰/۵ هکتار، برای ناحیه (از ۲ تا ۵ هزار نفر جمعیت) ۱ هکتار و برای منطقه و شهر (۲۰ هزار نفر به بالا) ۲ هکتار برای شهرهای بزرگ و متوسط، و در نهایت و برای محله (تا ۲ هزار نفر جمعیت) ۰/۵ هکتار و برای شهر (۲ هزار نفر به بالا) ۱ هکتار در شهرهای کوچک می‌باشد.
- جهت جلوگیری از آسیب به کودکان، تردد ایمن، نظارت مطلوب والدین و تسهیل طراحی، فضای بازی کودکان بایستی بسته به مقیاس عملکردی محله، ناحیه و شهر، به تفکیک سنی کودکان به صورت فضاهای جداگانه اما در کنار هم و با تجهیزات متناسب با سن کودک احداث و تجهیز گردند. این زمین‌ها بایستی به گروه‌های ۶ ماه تا دو سال (نوپایان)، ۲ تا ۵ سال (پیش از مدرسه) و ۶ تا ۱۲ سال تقسیم‌بندی شوند.
- از کاشت فضاهای سبز بوته‌ای بزرگ مانند شمشاد در فضاهایی که نظارت کافی وجود ندارد به دلیل ایجاد فضاهای پنهان ناامن جدا اجتناب شود.
- تابلوهای هشدار دهنده برای خطرهای موجود در فضای بازی از قبیل تابلوی خطر بر روی پایه‌های چراغ برق، تابلوهای برق، کانال‌ها و جوی‌های آب و سایر فضاهای خطر آفرین باید نصب گردد.
- در تمامی تابلوها از نشانه‌های گرافیکی جهت اطلاع‌رسانی قابل فهم برای تمام کودکان استفاده شود.
- سرانه توسعه و احداث فضاهای بازی در شهرهای بالای ۲۰۰ هزار نفر جمعیت می‌بایست یک متر مربع به ازای هر نفر (یا چهار متر مربع به ازای هر کودک) هدف‌گیری شود.

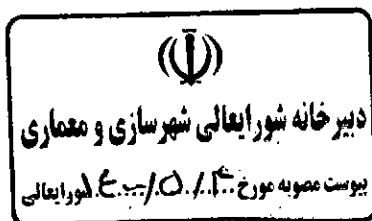

شیراز

مهر

- در فضاهای بازی کودکان در پارک‌ها و فضای سبز عمومی و محوطه مجتمع‌های مسکونی باید از گیاهانی که حساسیت‌زایی برای کودکان ندارند؛ با رنگ، شکل، بو و بافت متفاوت برای پرورش ابعاد حسی و ادراکی کودکان استفاده شود.
- نباید از نرده و حصارکشی برای مجزا کردن فضای بازی کودکان استفاده کرد.
- حفاظ‌ها و گاردریل‌ها باید به اندازه‌ای بلند باشند تا از سقوط بلندقدترین کودکان از روی حفاظ جلوگیری کند. برای حفاظ‌ها لبه پایینی باید به اندازه‌ای کم ارتفاع باشد که ریزاندام‌ترین کودکان نیز نتوانند از زیر آن عبور کنند. موانع نیز باید به اندازه‌ای پایین باشند که از جای‌گیری ریزاندام‌ترین کودکان در زیر مانع به هر شکل جلوگیری نماید و اطمینان حاصل شود که او نمی‌تواند از زیر یا از میان مانع عبور کند.
- حفظ تپه‌های طبیعی موجود و سطوح مسطح و ایجاد نمودن تپه‌های مصنوعی کوچک به دلیل علاقه کودکان به بالا رفتن، سرازیر شدن و یا غلتیدن از این سطوح با رعایت مسائل ایمنی اکیدا توصیه می‌شود.

۱۱۹۱

جدول ۹- ویژگی‌های انواع فضاهای بازی کودکان

ردیف	گروه	نوع فضای بازی	حوزه نفوذ	شعاع دسترسی	مساحت (متر مربع)	گروه سنی تحت پوشش	تعداد بازی	
۲	مکمل	محوطه اسباب بازی	منطقه‌ای	۲-۵ کیلومتر	۵۰۰۰ تا ۲۰۰۰	۱۴ تا ۱ سال	حداقل ۷ نوع اسباب بازی استاندارد (هر نوع به تعداد ۵ وسیله)	
۳			ناحیه‌ای	۲-۳ کیلومتر	۳۰۰۰ تا ۱۰۰۰	۱۴ تا ۱ سال	حداقل ۵ نوع اسباب بازی استاندارد (هر نوع به تعداد ۳ وسیله)	
۴		خیابان و کوچه بازی	محل‌های تا ناحیه‌ای	۱۰۰-۲۰۰ متر	۱۰۰۰ تا ۱۰۰	۱۲ تا ۱ سال	بین ۵ تا ۱۰ نوع بازی	
۵		بازیکده محله‌ای کودکان	کوی (واحد همسایگی)	۲۵۰ متر	۱۵۰۰ تا ۴۰۰	۷ تا ۱ سال	حداقل امکان ۲۰ نوع بازی ساده	
۶	محله		۷۵۰ متر	۷۰۰۰ تا ۳۰۰۰	۱۲ تا ۱ سال	حداقل امکان ۵۰ نوع بازی ساده		
۷	مستقل	باغ طبیعت کودکان	ناحیه‌ای تا منطقه‌ای	۲-۳ کیلومتر	۷۰۰۰ تا ۳۰۰۰	۱-۱۲ سال	طراحی ارگانیک و مواد کاملاً طبیعی (دارای ورودیه)	
۸		فضای بازی موضوعی	شهری	شهری	در کلاتشهرها بیش از ۲ هکتار	۱۸ تا ۰ سال	پارک‌های موضوعی - تخصصی (دارای ورودیه)	
۹		شهربازی	روپاز	شهری	در کلاتشهرها بیش از ۱۰ هکتار	۹۹ تا ۱ سال	ویژه عموم - وسایل اسباب بازی خول پیکر (دارای ورودیه)	
۱۰			سرپوشیده	شهری یا حوزه‌ای	۱۰۰۰۰ تا ۱۰۰۰	۱۴ تا ۱ سال	ویژه کودکان و نوجوانان - وسایل اسباب بازی برقی (دارای ورودیه)	
۱۱		خانه‌های بازی خصوصی	ناحیه‌ای	۳۰۰۰-۸۵۰ متر	۲۰۰۰ تا ۲۰۰	۱۰ تا ۱ سال	وسایل بازی - مکان برنامه‌ریزی و تجهیز شده (دارای ورودیه)	

دفتر خانه شورای عالی شهرسازی و معماری
پیرسبزه، محله مورچه‌خوری / سعادت آباد / تهران

۱۰۰

نحوه توسعه محوطه اسباب بازی کودکان (گونه مکمل) و درصد پخشایش انواع فضای بازی بر اساس جدول‌های شماره ۴ و ۵ (صرفاً در مقیاس ناحیه‌ای و بالاتر) انجام می‌پذیرد. توصیه می‌شود در حوزه نفوذ محله‌ای با توجه به نوع مخاطب، سرانه استاندارد و میزان جمعیت بالای محلات شهر و نوع طراحی، یک فضای سبز مستقل و یک فضای بازی مستقل و ترجیحاً همجوار یکدیگر پیش‌بینی گردد.

جدول ۱۰- درصد سطح اشغال محوطه اسباب بازی (مکمل) از بوستان‌های سبز شهر

		درصد فضای بازی از فضای سبز			
یک مکان - در سه گروه سنی (۱ تا ۳ سال، ۳ تا ۷ سال و ۷ تا ۱۴ سال)	در مجموع ۲۵۰۰ متر مربع	۶ تا ۱۰ درصد	۱ تا ۳ هکتار	ناحیه‌ای	۱
دو مکان - در سه گروه سنی (۱ تا ۳ سال، ۳ تا ۷ سال و ۷ تا ۱۴ سال)	در مجموع ۵۰۰۰ متر مربع	۴ تا ۶ درصد	۳ تا ۱۰ هکتار	منطقه‌ای	۲
دو تا چهار مکان - در سه گروه سنی (۱ تا ۳ سال، ۳ تا ۷ سال و ۷ تا ۱۴ سال)	در مجموع ۷۵۰۰ متر مربع	۲ تا ۴ درصد	بالای ۱۰ هکتار	شهری	۳

جدول ۱۱- درصد پخشایش انواع فضای بازی با توجه به اصول شهرسازی و عدالت فضایی- اجتماعی

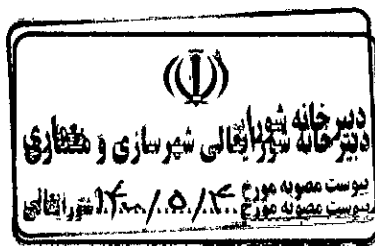
نوع فضای بازی	بازیکده محله‌ای	محوطه اسباب بازی	شهر بازی‌ها سرپوشیده و روباز	خیابان و کوچه بازی	فضای بازی شهری موضوعی	خانه‌های بازی خصوصی	باغ طبیعت کودکان
درصد	۲۰ درصد	۲۰ درصد	۸ درصد	۱۵ درصد	۲۰ درصد	۱۰ درصد	۷ درصد
اولویت	اول	دوم	سوم	اول	دوم	سوم	دوم

۸-۳- عرصه‌های همگانی^{۲۰}

- استقرار توده‌های ساختمانی در مجاورت عرصه همگانی و حیاط پشت توده‌ها با فاصله از عرصه همگانی و تشکیل بلوک‌های شهری پیرامونی به جای نواری به دلیل ایجاد فضاهای نیمه محصور و قابل نظارت از سوی والدین در هنگام بازی کودکان در محوطه‌های این ساختمانها، اولویت دارد.
- در استقرار توده‌های ساختمانی، دسترسی سریع و آسان و همسطح کودک از عرصه خصوصی به عمومی به ویژه در کاربری و بافت مسکونی مد نظر باید باشد.
- حتی الامکان در طبقه همکف نسبت به عرصه همگانی، کاربری سکونت یا مکمل آن استقرار یابد و پارکینگ‌ها به زیرزمین یا پارکینگ‌های جمعی منتقل شوند.
- وجود دیوارهای صلب، پیوسته و فاقد روزن و نظارت اجتماعی والدین نسبت به فعالیت‌های کودکان در مجاورت عرصه همگانی ممنوع است.
- مستقل از جهت استقرار بنا، تمامی سطوح مشرف به عرصه همگانی مجاز به داشتن روزن و بازشو از فضاهای مسکونی (غیرمشاع) و دارای دید به سوی عرصه همگانی در راستای افزایش نظارت‌پذیری و امنیت این عرصه‌ها برای کودکان باشند.
- فضاسازی و تأمین روشنایی محدوده ورودی پیاده کاربری مسکونی به دلیل افزایش نظارت‌پذیری و دیده شدن بیشتر کودکان الزامی است.
- ایجاد حیاط جلویی فاقد حصار با حفظ مالکیت بر عرصه علاوه بر حیاط پشتی، در مجاورت عرصه همگانی در بافت و کاربری مسکونی اکیدا توصیه می‌شود.
- سرعت پایه خودرو در بافت غالباً مسکونی توسط انواع تمهیدات طراحان به کمتر از ۳۰ کیلومتر در ساعت در راستای ایجاد پهنه‌های امن خانگی برای حضور ایمن کودکان کاهش یابد.
- مسیرهای مستقیم، پیایی و طولانی حرکت سواره به دلیل برداشتن احتمال خطرات جانی و جراحات ناشی از تصادفات برای کودکان از طریق ترفندهایی نظیر تغییر مسیر، بن‌بست‌سازی و یکطرفه‌سازی‌های غیرمستقیم، حذف لوپ‌های میان‌بر و نظایر آن محدود شوند.
- در تمامی معابر عرصه همگانی بافت‌های مسکونی، تداوم، استمرار و اولویت حرکت ایمن و امن پیاده باید اولویت یابد.
- تمامی گوشه‌های کم‌تردد، کم نور و پنهان از دید و نظارت اجتماعی بر کودکان و نوجوانان در روز و شب در عرصه همگانی بافت‌های مسکونی باید حذف شوند.
- کاربری‌های فعال در شب و سازگار با فعالیت سکونت در فواصل و پراکندگی مناسب در بافت مسکونی تشویق به توزیع و استقرار شوند. در این زمینه کاربردی‌سازی ایده جانمایی کاربری‌های خدمات عمومی و تجاری در تقاطع‌ها و چهارراه‌ها (Corner Shops) اکیدا توصیه می‌شود.
- بسته به جمعیت و اندازه شهر، گذرهای کودکی که دارای کارکردهای قوی اجتماعی و فرهنگی هستند باید در خیابان‌های اصلی شهر توسط شهرداری تعریف و به طور مداوم در طول سال رویدادهای کودک محور در آنها برگزار شود. برگزاری

۲۰- منبع: پیشنهاد گروه مشورتی

Handwritten signature and date: ۱۳۹۱/۰۵/۲۰

جنگهای خانوادگی، جشن های روز ملی کودک، جشن روز خانواده و سایر جشن های موضوعی میتوانند در این گذرها برگزار شوند.

۴-۸- مجتمع های تجاری^{۲۱}

- دسترسی آسان به کلیدهای آسانسور و ارتفاع مناسب آن برای کودکان تامین شود.
- مکان یابی و دسترسی آسان کودکان به سطل زیاله تامین شود.
- روشنایی کافی راهپله ها به لحاظ ایمنی تامین شود.
- سرویس بهداشتی باید برای همه کودکان مناسب بوده و رعایت ارتفاع مناسب روشویی برای استفاده کودکان الزامی است.
- استفاده از درب های کشویی در بخش های عرضه کننده محصولات کودکان ممنوع است.
- تابلوهای راهنمای عرضه محصولات و نقشه مجتمع با گرافیک و تصاویر قابل فهم برای کودکان در ورودی های مجتمع باید نصب گردند.
- سایبان در مجتمع های دارای فضای باز و حیاط نصب شود.
- از رنگ های روشن، جذاب و شاد در بخش های عرضه کننده محصولات کودکان استفاده شود.
- نیمکت مخصوص کودک در حیاط و فضای باز مجتمع تامین شود.
- نورپردازی مناسب برای پارکینگ تامین شود.
- عرض مناسب محل پارک به گونه ای باشد که شعاع محیطی دید کودکان حفظ شود.
- مناسب سازی آبخوری به لحاظ بهداشتی و ارتفاع مناسب جهت استفاده کودکان انجام شود.
- استفاده از انواع کفپوش با مصالح مناسب و رنگ مناسب با ویژگی های کودکان در فروشگاه های مربوط به کودکان الزامی است.

۵-۸- مدارس^{۲۲}

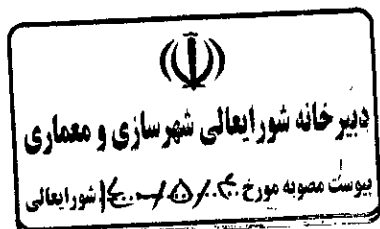
- فضایی برای پارکینگ سرویس و پارک خودروی والدین در فضای اطراف مدارس باید تامین شود.

۲۱- منابع:

- طوفانی، وحید. ۱۳۹۴. پژوهش شهر دوستدار کودک، سازمان زیباسازی شهر تهران.
- سازمان ملی استاندارد ایران. ۱۳۹۸. اتاق مادر و کودک- الزامات عمومی.

۲۲- منابع:

- پیشنهاد گروه مشورتی.

Handwritten signature and initials.

Handwritten signature.

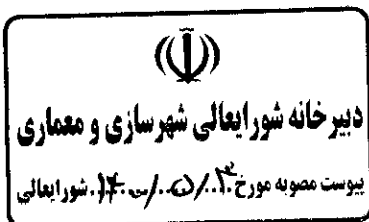
- فضای محوطه باید شامل محوطه‌های صف جمع، زمین‌های بازی، سرویس‌های بهداشتی و آبخوری، مجموعه ورودی و نگهبانی، فضای سبز و پارکینگ شود.
- پوشاندن کانال‌های فاضلاب در حریم مدارس الزامی است.

۶-۸- خانه‌های کودک^{۲۳}

- امکان دسترسی کودکان به عناصر طبیعی من جمله آب، خاک و فضای سبز فراهم شود.
- مسیریابی تردد کودکان در داخل ساختمان باید خوانا، بدون مانع و با شیب مناسب طراحی گردد.
- دیواره‌ها باید بدون درز، شکاف و به رنگ روشن و همواره تمیز باشند.
- پوشش دیواره‌ها و ستون‌ها نباید زبر باشد و کف راهرو باید غیرلغزنده باشد و از نصب کفپوش‌های با پرز بلند خودداری شود، همچنین در استفاده از رنگ کف به این نکته توجه شود که کم‌ترین مقدار بازتاب نور را داشته باشد.
- درب‌های مشرف به فضای باز باید مجهز به توری سالم و مناسب و همچنین فنردار باشد به نحوی که از ورود حشرات و چوندگان و سایر حیوانات جلوگیری نماید.
- سیم کشی و اتصالات برقی ایمن و پریزها دارای در پوش مناسب باشد.
- پوشش مناسب، تمیز، عایق رطوبتی و قابل شستشو و نرم کف اتاق بازی کودکان نصب شود.
- خانه به سیستم گرمایشی و سرمایشی مناسب با شرایط کودکان و فصول سال مجهز باید باشد.
- از سطوح جمع‌آوری و تفکیک زباله، سالم، درب دار و دور از دسترس کودکان استفاده شود.
- جعبه کمک‌های اولیه در محل مناسب و دور از دسترس کودکان نصب شود.
- حداقل دو کپسول آتش‌نشانی متناسب با اندازه فضای نگهداری کودکان وجود داشته باشد.
- تجهیزات مورد نیاز خانه کودک عبارتند از: وسایل بازی (بازی‌های فکری و وسایل کمک آموزشی برای گروه‌های سنی مختلف)، کتابخانه و یا محل نگهداری کتاب‌های آموزشی، تلویزیون، کامپیوتر، سیستم پخش صوت، انواع میز و صندلی مخصوص کودکان و سایر تجهیزات مورد نیاز به تشخیص مدیر مجموعه.
- کلید و پریزها به دور از دسترس کودک در ارتفاع ۱,۵ متری و تزیینات روی دیوار از ۱,۵ متر به بالا نصب شود.
- توصیه می‌شود از رنگ‌های روغنی تا ارتفاع ۱,۵ متری دیوارها استفاده شود.
- سرفصل‌های آموزشی برای کودکان (بیشتر متناسب ۳ الی ۱۱ سال) مرتبط با: ۱. حوزه خدمات شهری: بازیافت، تفکیک زباله خشک و تر، آموزش اطفاء حریق، درختکاری، پاکسازی بوستان‌ها، پاکیزگی و نظافت شهری، آموزش حفظ و نگهداری از محیط زیست، زندگی ایمن در شهر، ۲. حوزه حمل و نقل و ترافیک: آموزش عبور و مرور ایمن در شهر، استفاده

۲۳- منابع:

- مودنی، مرضیه، ۱۳۹۸. دستورالعمل خانه‌های آموزش شهروندی سرای محلات اداره کل آموزش‌های شهروندی معاونت امور اجتماعی و فرهنگی شهرداری تهران.
- سند شایستگی کلیدی مربیان کودک وزارت آموزش و پرورش (پیش نویس).
- پیشنهادات گروه مشورتی.

Handwritten signature and stamp.

- از وسایل حمل و نقل عمومی، آموزش خط سفید و ۳. حوزه امور اجتماعی و فرهنگی: احسان و نیکوکاری، آپارتمان نشینی، اخلاق و رفتار صحیح در شهر، سبک زندگی، احترام به پدر و مادر، آشنایی با مشاهیر، آشنایی با اماکن شاخص شهری، خود امدادی و دیگر امدادی، تغذیه سالم، راه های سلامتی و تندرستی، غریبه‌ها و خودی‌ها، آشنایی با مشاغل شهری، امانت داری و راستگویی، آموزش بهداشت فردی و آموزش کاردستی باشد.
- **سرفصل‌های آموزشی برای والدین** خانه‌های کودک مرتبط با: شیوه‌های فرزند پروری، روابط والد و کودک، شاغل بودن مادر و پدر، قلمروی شخصی، روابط دوستانه، تک فرزندان، تاثیر خانواده با وجود ناپدري یا نامادري بر کودک، رشد جسمانی و شناختی کودک و نوجوان، نیازهای تغذیه‌ای کودک و نوجوان، سوء مصرف مواد مخدر، تصمیم‌گیری در کودکان، ترس و اضطراب والدین، ازدواج مجدد و تاثیر آن بر کودکان، طلاق و تاثیر آن بر کودکان، اصول اخلاقی، ترک تحصیل و عوامل مربوط به آن، تاثیر همسالان بر نوجوانان، غریبه‌ها و خودی‌ها، تاثیر بازی با کودکان، رفتار با کودکان پرخاشگر، کودکان کناره‌گیر، کودکان طرد شده و محبوب و فضاهای مجازی باشد.
  - **سرفصل‌های آموزشی برای مربیان** خانه‌های کودک مرتبط با: درک مطلوب از رشد و بالیدن کودک، مشاهده و مستندسازی و ارزیابی، ایجاد تعاملات کارآمد، گسترش بسترهای مشارکت با خانواده و جامعه، سلامت، امنیت و تغذیه، برنامه درسی و شیوه‌های برنامه‌ریزی یادگیری و رشد حرفه‌ای پیوسته، بهداشت محیط و تاثیر آن بر کودک، بیماری‌های کودکان، نیازهای تغذیه‌ای، روانشناسی رشد عاطفی کودکان، روانشناسی رشد اخلاقی کودکان، بازی‌های مورد نیاز کودکان، بازی‌های دو یا چند نفره، ساخت اسباب بازی از وسایل طبیعت، چگونگی آموزش غریبه‌ها و خودی‌ها به کودکان و حریم خصوصی، ترس از مدرسه و محیط پیرامون، علائم و نشانه‌های کودکان (طرد شده- پرخاشگر- کناره‌گیر- محبوب- مورد غفلت) باشد.

۸-۲- دسترسی‌ها و حمل و نقل^{۲۴}

- در محلات با غلبه کاربری مسکونی، بایستی نسبت به آرام‌سازی دسترسی‌های سواره و حتی الامکان پیاده‌مدار کردن معابر و به حداقل رساندن تقاطع دسترسی‌های پیاده و سواره اقدام گردد.
- محل‌های تردد کودکان بایستی با علائم بین‌المللی هشدار برای رانندگان مشخص شوند.

۲۴- منابع:

- یونیسف، ۱۴۰۰. تحول شکل شهرنشینی به نفع کودکان. ترجمه گلسا همراهی. انتشارات مرکز مطالعات و برنامه ریزی شهر تهران.
- شیعه، اسماعیل. ۱۳۸۵. آماده‌سازی شهر برای کودکان، نمونه موردی: تهران. سازمان فرهنگی و هنری شهرداری تهران: مؤسسه نشر شهر.
- گلسون، براندن، نیل سایپ و همکاران. ۱۳۹۲. شهر کودکان. ترجمه، ضیایی، پیمان، واله، مونا. انتشارات تیس، تهران.
- رستگار، امیر، پونفانتینی، برتراندو. ۱۳۹۵. تدوین راهنمای طراحی شهری دوست دار کودک. فصلنامه مدیریت شهری. شماره ۴۴.
- کاشانی جو، خشایار، هرزندی، سارا، فتح‌العلومی، ایلناز. ۱۳۹۲. بررسی معیارهای طراحی مطلوب فضای شهری برای کودکان، نمونه موردی: محله نظامیه تهران. معماری و شهرسازی آرمان شهر. شماره ۱۱ پاییز و زمستان.
- پیشنهاد انجمن ناشنویان.
- Global Designing Cities Initiative, Designing Streets for Kids, Island Press, New York

- پیوستگی مسیرهای مواصلاتی مراکز مورد مراجعه کودکان در طرح محلات به خصوص بین پارک محلی و مدرسه ابتدایی و ترجیحا با بخش مسکونی از طریق مسیر پیاده و دوچرخه با مبلمان شهری متناسب تامین شود.
- سرعت گیر در تلاقی مسیرهای سواره و پیاده همچنین حوالی مدارس، مهدکودکها و خانههای کودکان باید ایجاد شوند.
- در کوچهها و معابر محلی از سرعت بیش از ۳۰ کیلومتر در ساعت با ایجاد مانع در مسیر حرکت مستقیم سواره باید ممانعت نمود.
- در تمامی خیابانها و معابری که منتهی به مدارس می شوند و یا از کنار مدارس می گذرند باید خط کشی عابر مخصوص عبور کودکان ترجیحا به صورت رنگی ایجاد شود.
- ارتباطات عرضی معابر محلی با تاکید بر اتصال مراکز مورد مراجعه کودکان به منظور ایجاد مسیر ایمن برای گذر کودکان باید آرماسازی شوند.
- در خیابانهای موجود که دارای قدمت تاریخی و هنری هستند باید گذرهای کودکی مشتمل بر رویدادها و جشنوارههای کودک محور تعریف شود. فضاهای مورد نیاز این فعالیتها انعطاف پذیر و پُر تابلو بوده و پس از برگزاری رویدادهای مختلف قابل جمع آوری است.
- دسترسی به ایستگاه اتوبوس از پیاده رو باید به صورت پیوسته و بدون مانع و ترجیحا در نزدیکی مدارس باشد.
- ایستگاههای اتوبوس با طراحی خلاقانه، باید امکان مناسب برای نشستن کودک و آگاهی بخشی عمومی را فراهم کنند. تجهیزات پرداخت و صدور بلیط باید برای کودکان دسترس پذیر باشند.
- محل های تردد کودک ناشنوا مانند خیابانهای منتهی به مدارس، پارکها و آموزشگاهها باید با تابلوها و علائم مشخص برای ایمنی کودک مجهز شود.
- تأسیسات زیربنایی (آب، فاضلاب، برق و نظایر آن) در کانالهای با دسترسی مناسب در زیر کف کوچه و خیابانهای محلی به دور از دسترس کودک جهت تأمین ایمنی وی مستقر شوند.
- موانع دید جلوی محل عبور پیاده نباید باشد و وضوح میزان دید در تقاطعها افزایش یابد. به این منظور شمشادها و گیاهان در لبه تقاطعها و میادین برای افزایش دید راننده و افزایش امنیت و ایمنی کودک به صورت منظم باید هرس شوند.
- از اختلاف سطحهای ناگهانی و حتی اندک در کف به نحوی که برای عموم کودکان من جمله کودکان با نیازهای ویژه، قابل درک نباشد، پرهیز شود.
- حتی الامکان از نصب هرگونه درپوش و دریچه بازدید در مسیر غالب عبور و مرور جلوگیری شود. در صورت لزوم هرگونه درپوش باید با کفسازی پیاده رو هم تراز باشد.
- پیاده رو باید دارای آبراهه مناسب بوده و تخلیه آبهای سطحی به گونه ای انجام شود که مانع از تجمع آب باران و برف در سطح آن گردد.
- در محل تقاطع دو پیاده رو، لازم است کفسازی محل تقاطع با بافت و رنگ متفاوتی اجرا گردد تا برای کودکان با محدودیت بینایی قابل تشخیص باشد.
- پوشش کف پیاده رو باید از مصالح سخت، ثابت، غیر لغزنده و هموار باشد.

Handwritten signature and official stamp of the Shiraz Municipality Urban Planning and Construction Department.

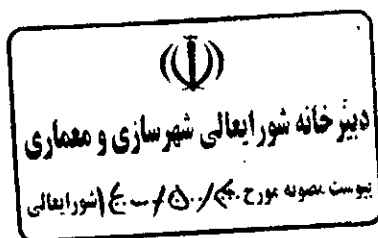
- پوشش کف پیاده‌رو باید در مقابل شرایط جوی و تغییر شکل‌ها پایدار بوده و در شرایط گوناگون آب و هوایی قابل استفاده باشد.
- خیابان‌های شهری جدیدالاحداث ملزم به تأمین مسیر دسترسی پیاده امن و خطوط ویژه دوچرخه در معابر با عرض بیش از ۲۴ متر می‌باشند.
- اگر بنا به شرایط جغرافیایی وجود شیب تند اجتناب‌ناپذیر است، باید یک مسیر جایگزین و فرعی پیش‌بینی شده و با علامت‌گذاری مشخص گردد.

۸-۸- مسکن و مجتمع‌های مسکونی^{۲۵}

- پنجره‌ها باید به فضاهای باز (به ویژه فضاهای حضور کودکان) مشرف باشند.
- فضای ویژه اسکیت، دوچرخه و اسکوتر در مجتمع‌های بزرگ مقیاس ایجاد شود.
- کلیه فضاهای مشاع مانند راهروها، پله‌ها، ورودی بلوک‌ها، پارکینگ‌ها و به خصوص فضاهای بازی کودکان باید روشنایی مناسب داشته باشند.
- مجاور کلیه پله‌ها در مجتمع‌های مسکونی باید نرده نصب شود.
- کفسازی کلیه مسیرهای حرکتی و فضای بازی کودکان باید غیرلغزنده باشد.
- لبه‌های تیز و مصالح آسیب‌زا در کلیه فضاهای مشاع و مورد استفاده کودکان در مجتمع‌های مسکونی ممنوع است.
- مسیر حرکت سواره در کل مجتمع به ویژه محل حضور و بازی کودکان آرام‌سازی و با وسعت دید (بدون موانعی مانند گیاهان و ...) ایجاد شود.
- عناصر نشانه‌ای در مسیرهای پیاده برای جهت‌یابی کودکان به ویژه در مجتمع‌های مسکونی بزرگ مقیاس پیش‌بینی شود.
- بازدیدها و تعمیرات دوره‌ای کلیه تجهیزات مرتبط با ایمنی ساختمان در مجتمع‌های مسکونی صورت پذیرد.
- پوشش کف واحد مسکونی باید غیر لغزنده بوده و عناصر تاسیساتی داخلی مانند پرزهای برق پوشش مناسب داشته باشند.
- در طراحی داخل واحد مسکونی از لبه‌های تیز و برنده باید پرهیز شود.
- برای پنجره‌ها و بالکن‌های واحد مسکونی باید نرده و حفاظ تعبیه شود.
- نرده دوطرفه برای پله‌های داخلی واحدهای دوبلکس الزامی است.
- فضاهای داخلی واحد مسکونی از تهویه مناسب برخوردار باشند.

^{۲۵} منابع:

- دانشگاه آزاد اسلامی واحد نجف آباد (مجری). ۱۳۹۸. تدوین ضوابط طراحی مجتمع‌های مسکونی با رویکرد شهر دوستدار کودک - به سفارش معاونت شهرسازی و معماری شهرداری تهران. مرکز مطالعات و برنامه ریزی شهر تهران.

Handwritten signature or initials.

Handwritten signature or initials.

- در پیرامون مجتمع مسکونی بزرگ مقیاس، می‌بایست فاصله تا ایستگاه‌های حمل و نقل عمومی کمتر از ۵۰۰ متر (ویژه کودکان بالای ۱۲ سال)، تا فضای ورزشی چندمنظوره برای کودکان بالای ۱۲ سال در شعاع ۸۰۰ متری باشد.
- دسترسی به فضاهای بازی کودکان (تا ۶ سال) در شعاع حداکثر ۳۵۰ متر از واحد مسکونی باشد.
- ایجاد محل‌های بازی در ساختمان‌های مسکونی بیش از چهار طبقه تا ۲۳ متر ارتفاع (چه متصل و چه منفصل) و بیش از این ارتفاع اغلب در مجتمع‌های دارای ۲۰ واحد و بیشتر اکیدا توصیه می‌شود.
- در مجتمع‌های آپارتمانی مسکونی از سه طبقه و بیشتر، حداقل ۶ مترمربع از ۳۰ مترمربع سرانه فضای باز به ازای هر واحد به عنوان فضای بازی کودکان توصیه می‌شود طراحی شود.
- در مجتمع‌های مسکونی بزرگ مقیاس، مسیرهای پیاده متصل به هم با حداقل ۱.۲۵ متر عرض (برای حرکت پیاده و ویلچر)، رعایت حداکثر شیب عرضی ۲ درصد و شیب طولی ۵ درصد ایجاد گردد.
- تفکیک زیاده در مقیاس مجتمع مسکونی به منظور آموزش سبک زندگی پایدار به کودکان بهتر است صورت پذیرد.
- در مجتمع‌های مسکونی، پروتکل نحوه عملکرد در برابر مخاطرات طبیعی باید وجود داشته باشد.
- نظافت مستمر فضاهای مشاع مجتمع و تجهیزات مورد استفاده کودکان باید صورت گیرد.

۸-۹- آرامستان‌ها (قبرستان‌ها) ۲۶

- در آرامستان‌ها در فواصل قابل پیمایش برای استراحت کودک باید نیمکت و سکو پیش‌بینی شود.
- آبخوری و سرویس‌های بهداشتی متناسب کودکان در آرامستان‌ها مانند ضوابط ارائه شده در آن بخش تعبیه شود.
- فضای قابل پیمایش برای مادر و کودک در کالسکه و یا صندلی چرخدار میان قبور در نظر گرفته شود.

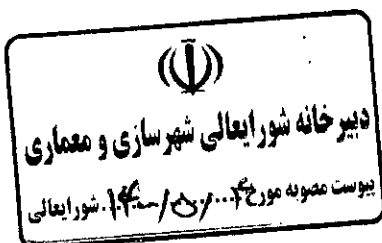
۸-۱۰- لبه‌های آب ۲۷

- در فضای مجاور رودخانه‌ها، مسیل‌ها و نهرها که ایمنی لازم وجود ندارد، می‌بایست حریم پیرامونی حصاربندی و نرده‌کشی شود، به گونه‌ای که کودک توانایی رد شدن و عبور از آن، همچنین بالا رفتن را نداشته باشد.
- حریم قانونی بستر رودخانه و نهر در طراحی مدنظر قرار گیرد و از روشنایی کافی برخوردار باشند.

۲۶ منبع: طوفانی، وحید. ۱۳۹۴. پژوهش شهر دوستدار کودک، سازمان زیباسازی شهر تهران.

۲۷ منابع:

- طوفانی، وحید. ۱۳۹۴. پژوهش شهر دوستدار کودک، سازمان زیباسازی شهر تهران.
- توصیه‌های سازمان‌های مردم‌نهاد.

Handwritten signatures and initials, including a large signature and a smaller one with the word 'کلی' (Kali) written next to it.

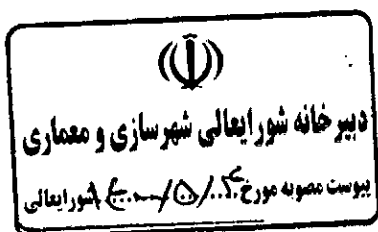

۸-۱۱- مبلمان‌های شهری ۲۸

ایجاد مبلمان شهری متناسب کودکان به ترتیب زیر در فضاهای باز عمومی پرتود، فضاهای بازی، محدوده مدارس و پارک‌ها الزامی است:

- به صورت منظم از مبلمان‌های شهری کودکان به علت مستهلک شدن زودتر آن بازدید و نگهداری شود.
- نیمکت و محل‌های نشستن مخصوص کودکان، سوراخ و یا شکافی که امکان گیر کردن انگشت یا گردن کودکان در آن هست و لبه تیز نداشته باشند.
- ایجاد آبخوری در فضاهای عمومی به خصوص فضاهای بازی الزامی است.
- تابلوهای راهنما و هشدار دهنده قابل فهم برای کودکان در ارتفاع قدی آنان در محل‌های پرتود کودکان و مراکز پرتجمع مانند فضاهای بازی کودکان، محدوده مدارس، مراکز تجاری و ... بایستی تعریف شوند.
- باید تابلوهای نصب‌شده راهنمای مسیر و اماکن، هشداردهنده و ... مجهز به علائم اشاره به صورت تصویری و همچنین برجسته (با طراحی جذاب ویژه کودکان) باشند (با توجه به اینکه زبان اصلی و اول ناشنویان زبان اشاره می‌باشد و نابینایان نیز از سطوح برجسته استفاده می‌کنند).
- پیچ‌ها و اتصالات بیرون زده مبلمان‌ها باید به وسیله پوشش‌های مناسب یا تمهیدات مناسب ایمن‌سازی شوند.
- ابعاد نیمکت و محل‌های نشستن مخصوص کودکان به دلیل دربرگیری همه بازه‌های سنی در دو اندازه با ارتفاع و عمق ۲۵ سانتی‌متر و ۴۰ سانتی‌متر ایجاد گردند.
- نیمکت‌ها و محل‌های نشستن باید در طول مسیر پیاده در فواصل منظم هر ۱۰۰ تا ۲۰۰ متر تعبیه شوند.
- آبخوری‌ها باید دو فواره در ارتفاع ۷۵ سانتی‌متر برای دسترسی کودکان و در ارتفاع ۹۵ سانتی‌متر برای دیگر افراد داشته باشند.
- استفاده از سطول‌های زیاله ویژه تفکیک در مبدا متناسب با ارتفاع قامت کودکان (پیشنهاد ۱۰ سانتی‌متر) الزامی است.
- توصیه می‌شود ابعاد و ارتفاع راهنماد در معابر محلی به گونه‌ای طراحی گردد که کودک بتواند از آن به عنوان نشیمن موقت استفاده کند.

۲۸- منابع: پیشنهادات گروه مشورتی، ادارات شهر دوستدار کودک و انجمن ناشنویان.

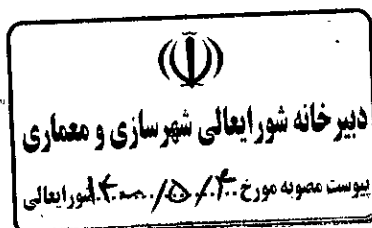

۸-۱۲- کاربری های شهری^{۲۹}

- در دسته کاربری های تجاری- خدماتی با بیش از ۵۰۰ مترمربع زیربنا تامین حداقل ۱۲ مترمربع اتاق مادر و کودک، حداقل اعداد آبخوری، حداقل اعداد توالت و روشویی کودک، حداقل ۵۰ مترمربع مهد و فضای نگهداری کودک و حداقل یک نشیمنگاه کودک به ازای هر دو نشیمنگاه بزرگسال ضروری است.
- در دسته کاربری های تفریحی- گردشگری، فرهنگی- هنری و مذهبی با هر زیربنایی تامین حداقل ۱۲ مترمربع اتاق مادر و کودک، حداقل اعداد آبخوری، حداقل اعداد توالت و روشویی کودک، حداقل ۵۰ مترمربع مهد و فضای نگهداری کودک و حداقل یک نشیمنگاه کودک به ازای هر دو نشیمنگاه بزرگسال ضروری است.
- در دسته کاربری های حمل و نقل (پایانه های اتوبوسرانی بین شهری، فرودگاه، راه آهن) تامین حداقل ۵۶ متر مربع اتاق مادر و کودک در مجاورت فضای انتظار، حداقل اعداد آبخوری، حداقل اعداد توالت و روشویی کودک، حداقل ۱۰۰ مترمربع مهد و فضای نگهداری کودک و حداقل یک نشیمنگاه کودک به ازای هر دو نشیمنگاه بزرگسال ضروری است.
- زمین های بایر و فضاهای مخروبه در سطح محلات در درجه نخست باید تبدیل به کاربری های دوستدار کودک اعم از بازیگده، باغچه محله ای (کشاورزی شهری) و .. شوند و در غیر این صورت به منظور تامین امنیت کودکان باید حداقل دیوارکشی شوند.

۲۹ - منابع:

- پیشنهادات ادارات شهر دوستدار کودک.
- دریکسل، دیوید. ۲۰۰۲. ایجاد شهرهای بهتر با کودکان و جوانان. ترجمه مهرانوش توکلی و نوید سعیدی رضوانی. ۱۳۸۷. تهران: دیپایه.
- بونیسف. ۱۴۰۰. تحول شکل شهرنشینی به نفع کودکان. ترجمه گلسا همراهی. انتشارات مرکز مطالعات و برنامه ریزی شهر تهران.
- Catherine, McAlister. (2008), Child friendly cities and land use planning. implications for children's health. (Report). Journal Environments. Dec. Page 20
- Lennard, H.L. 1997. The good city for children, in making cities livable (L.S.H Crowhurst et 1 Eds.), California, U.S.A

۹- چارچوب انطباق طرح‌های توسعه شهری و روستایی با ملاحظات شهر دوستدار کودک

از آنجایی که کودکان نه تنها شهروندان آینده بلکه شهروندان امروز جامعه نیز محسوب می‌شوند، باید نظرات و نیازهای آنها در فرایند تصمیم‌گیری‌های شهری به شیوه‌های متناسب وارد شوند، یکی از روش‌های بررسی این موضوع، استفاده از چارچوب‌های انطباقی به منظور بررسی طرح‌های توسعه است. بنابراین طرح‌های توسعه شهری و روستایی ملزم هستند که نسبت به اخذ تأییدیه انطباق طرح با ملاحظات شهر دوستدار کودک از کارفرمایان براساس چارچوب جدول اقدام نمایند. همچنین تمامی کارفرمایان، مشاوران و مجریان و ناظران طرح‌های توسعه شهری و روستایی نیز موظفند در تمامی مراحل تهیه، تصویب، اجرا و پایش طرح، نسبت به ارزیابی محتوای طرح و انطباق آن با ملاحظات شهر دوستدار کودک اقدام نمایند. دبیرخانه شورای عالی شهرسازی و معماری ایران نیز موظف است، نظارت بر روند اخذ تأییدیه انطباق طرح‌های توسعه شهری و روستایی با ملاحظات شهر دوستدار کودک را داشته باشد.

لازم به ذکر است در جلسات تأیید انطباق طرح با چارچوب، حضور و تأیید نماینده تام‌الاختیار سازمان مردم‌نهاد یا انجمن تخصصی کودک الزامی است. همچنین تغییر چارچوب توسط کارفرمایان پس از ارسال و تأیید دبیرخانه شورای عالی شهرسازی و معماری ایران بلامانع است.

جدول ۱۲- چارچوب انطباق طرح‌های توسعه شهری و روستایی با ملاحظات شهر دوستدار کودک

ردیف	معیارهای بررسی
۱	آیا کاربری‌ها و فعالیت‌های مناسب و ضروری برای کودکان در طرح دیده شده است؟
۲	آیا مشارکت کودکان در فرایند تهیه طرح جلب شده است؟
۳	آیا سهولت و برابری در دسترسی همه کودکان (فارغ از قومیت، مذهب، ملیت، طبقه اجتماعی، جنس، توانایی جسمی و ذهنی) به فعالیت‌ها و کاربری‌ها، حمل و نقل عمومی و معابر در طرح دیده شده است؟
۴	آیا به حل مشکلات امنیت کودکان در فضاهای شهری در طرح پرداخته شده است؟
۵	آیا به حل مشکلات ایمنی کودکان در فضاهای شهری در طرح پرداخته شده است؟
۶	آیا در طرح به میزان تأثیر طرح به سلامت جسمی، روانی و اجتماعی کودکان توجه شده است؟
۷	آیا در طرح به میزان تأثیر طرح بر رابطه و پیوند کودک و طبیعت توجه شده است؟
۸	آیا در طرح به میزان تأثیر طرح بر رابطه و پیوند کودک و میراث مادی و معنوی توجه شده است؟
۹	آیا در طرح به میزان تأثیر طرح بر کاهش تبعیض علیه کودکان توجه شده است؟
۱۰	آیا در طرح به میزان تأثیر طرح بر کاهش تبعیض بین کودکان توجه شده است؟
۱۱	آیا در طرح به نیازهای گروه‌های خاص کودکان (کودکان دارای معلولیت، کودکان بی‌سرپرست، کودکان مهاجر، کودکان تک‌والد، کودکان کار، کودکان بدسرپرست، کودکان محلات فقیرنشین) توجه شده است؟
۱۲	آیا در طرح به میزان تأثیر طرح بر پرورش حس شهروندی و مسئولیت‌پذیری اجتماعی کودک توجه شده است؟
۱۳	آیا در طرح به میزان اولویت منافع کودکان در فرایند توسعه شهری توجه شده است؟
۱۴	آیا در طرح مشارکت کودکان در تدوین چشم‌انداز آبی شهر جلب شده است؟
۱۵	آیا در طرح مشارکت کودکان در تدوین راهبردها و سیاست‌های شهر دوستدار کودک در فرایند توسعه شهری جلب شده است؟

شماره ۱۱۱۱

کپی

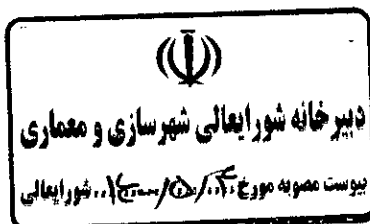
۱۶	آیا در طرح به نظرات کودکان در خصوص مشکلات و نیازهایشان توجه شده است؟
۱۷	آیا در طرح به نیازهای کودکان در پیشنهادها، ضوابط، الگوهای راهنما و پروژه‌های موضوعی و موضعی توجه شده است؟
۱۸	آیا در طرح به سازوکارهای مشارکت کودکان در فرایند اجرا و نظارت بر اجرای طرح اندیشیده شده است؟
۱۹	آیا در طرح مشارکت بخش‌های مختلف (داوطلبان، والدین، سازمان‌های مردم‌نهاد، انجمن‌های تخصصی، کسب و کارها، دانشگاهیان، مدارس، رسانه‌ها، بخش دولتی و بخش عمومی غیردولتی، شهرداری) در تأمین منافع کودکان توجه شده است؟
۲۰	آیا در طرح به میزان تحقق‌پذیری طرح برای تأمین منافع کودکان اندیشیده شده است؟

۱۰- ارزیابی تاثیر پروژه‌های عمرانی بر کیفیت زندگی کودکان و نوجوانان

از آنجایی که پروژه‌های توسعه شهری بر زندگی اجتماعی و گاهی سلامت روانی کودکان تاثیرات بلندمدت و عمیقی بر جای می‌گذارند، شهرداری‌های شهرهای بالای ۲۰۰ هزار نفر جمعیت موظف هستند قبل از اجرای هر پروژه، گزارش ارزیابی تاثیر پروژه‌های عمرانی بر ابعاد مختلف زندگی کودکان و نوجوانان را از طریق مشاوران ذی‌صلاح و یا سازمان مردم‌نهاد محلی یا انجمن تخصصی محلی حوزه کودک و در صورت فقدان، سازمان مردم‌نهاد ملی یا انجمن تخصصی ملی حوزه کودک تهیه کنند (که وزارت کشور (سازمان شهرداری‌ها و دهیاری‌های کشور) با همکاری معاونت معماری و شهرسازی وزارت راه و شهرسازی موظف هستند ظرف ۳ ماه از تاریخ ابلاغ این مصوبه نسبت به تدوین شیوه‌نامه ارزیابی تاثیر پروژه‌های عمرانی شهری بر زندگی کودکان و نوجوانان مطابق محورهای سند پشتیبان و ابلاغ آن به شهرداری‌های شهرهای بالای ۲۰۰ هزار نفر اقدام نمایند) و در خصوص مدیریت و راهکارهای جبران و کاهش تبعات منفی آن بر زندگی این قشر تمهیدات لازم را پیشنهاد کنند. این ارزیابی به عنوان سند پیوست اجرای تمامی پروژه‌های عمرانی است و راهکارهای آن در حین اجرای پروژه با اولویت میزان فوریت و تاثیر آن بر زندگی کودکان و نوجوانان اجرایی می‌شوند.

گزارش ارزیابی تاثیر کودک با بهره‌مندی از روش‌های مشارکتی متناسب با کودکان و نوجوانان باید اصول زیر را چارچوب کار خود قرار دهد:

- میزان ایجاد فضاهای بی دفاع، خلوت و ناامن شهری ناشی از اجرای پروژه‌های عمرانی
- تاثیر در کاهش سرانه انواع زمین‌های بازی کودکان و نوجوانان
- تاثیر طول زمانی انجام پروژه بر فعالیت‌های کودکان اعم از بازی و حضور در فضای شهری
- تاثیرات منفی از هم‌گسستگی ساختار کالبدی- فضایی محلات سنتی شهر و در نتیجه ضعف دسترسی به خدمات مورد نیاز کودکان
- تاثیرات انواع آلودگی‌های محیطی ناشی از اجرای پروژه‌های عمرانی شامل آلودگی هوا و صوت بر سلامت جسمی و ذهنی کودکان
- ارائه انواع راهکارهای تعدیل و جبران پیامدهای زیان‌بار پروژه بر کیفیت زندگی اجتماعی و فردی کودکان و نوجوانان

- پیشنهاد عدم انجام پروژه (NO ACT) در صورتی که اجرای پروژه تاثیرات غیرقابل جبرانی در شاخص‌های اصلی (زندگی اجتماعی، سلامت روانی و بهداشت محیطی) زندگی کودکان داشته باشد.

۱۱- شورای مشورتی شهری کودکان

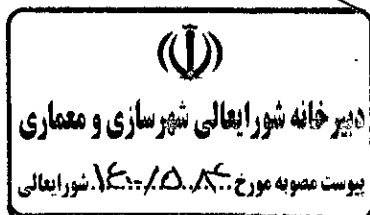
شهرداری‌ها و شوراهای اسلامی شهر در راستای تقویت زیرساخت‌های اجتماعی و فرهنگی و توسعه فرهنگ مشورت و مشارکت کودکان در فرایند مدیریت شهری موظفند نسبت به تشکیل شورای مشورتی شهری کودکان اقدام نمایند. این شورای مشورتی و نمادین بسته به اندازه و جمعیت شهر متشکل از حداقل ۱۰ و حداکثر ۱۰۰ کودک و نوجوان خواهد بود که نظرات و دیدگاه‌های کودکان و نوجوانان شهر را در جلسات دوره‌ای و منظم با شورای اسلامی شهر به گوش مدیران شهر خواهند رساند و به نمایندگی از تمامی کودکان و نوجوانان شهر وظیفه پیگیری انعکاس نظرات و نیازهای آنان، در فرایند تصمیم‌گیری شورای اسلامی شهر، تهیه طرح‌های توسعه و اجرای پروژه‌های مورد نیاز کودکان و نوجوانان توسط شهرداری را دارند.

شیوه‌نامه نحوه انتخاب و سازوکار فعالیت اعضای شورای مشورتی شهری کودکان ظرف مدت ۳ ماه از تاریخ تصویب این سند توسط سازمان شهرداری‌ها و دهیاری‌های کشور تدوین و جهت ابلاغ پیگیری خواهد شد.

۱۲- الزامات و اقدامات دستگاه‌های متولی

۱۲-۱- شهرداری‌ها

- اداره/واحدهای شهر دوستدار کودک متولی هماهنگی اقدامات و فعالیت‌های شهر دوستدار کودک در شهر باید در هماهنگی با سازمان شهرداری‌ها و دهیاری‌های کشور دو اقدام اساسی را انجام دهد: ۱- تهیه اطلس شهری کودکان و نوجوانان به عنوان مهمترین سند شناخت وضعیت موجود مشکلات و معضلات کودکان و نوجوانان شهر و ۲- تهیه برنامه عملیاتی ۵ ساله در هماهنگی با برنامه ۵ ساله شهرداری و طرح‌های جامع و تفصیلی.
- ادارات/واحدهای شهرهای دوستدار کودک هر شش ماه مکلف به ارائه گزارش نتایج حاصل از مشارکت کودکان و ارگان‌های مشارکت‌کننده به عموم به صورت شفاف از طرق مختلف (سایت‌های اینترنتی، رسانه‌های محلی و دیجیتال و...) هستند.
- شهرداری‌ها ملزم به طراحی و تجهیز باغچه‌های محله‌ای در سطح محلات و پارک‌های طبیعت‌محور در کاربری‌های باغ و یا کشاورزی مستعد این موضوع در مقیاس شهر بوده و در صورت موافقت مالک/مالکان موظف به حداکثر همکاری و تسهیل فرایندهای ساخت این نوع پارک‌ها از جمله تهیه طرح انطباق با همکاری اداره /واحد شهر دوستدار کودک هستند.
- در راستای اجرایی سازی ماده ۵ قانون حمایت از اطفال و نوجوانان (مصوب ۱۳۹۹) شهرداری‌ها مکلفند مکانی برای کلینیک حقوق کودک، تامین و جهت راه اندازی تحویل به قوه قضاییه (مرجع ملی کنوانسیون حقوق کودک) نمایند.

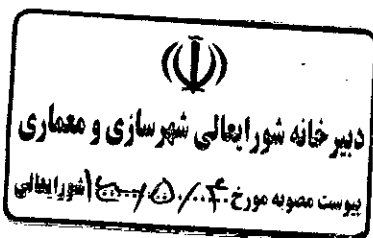
۴۶

- شهرداری‌ها برای رعایت حق حریم جهت احداث فضاهای آموزشی نسبت به صنایع آلوده کننده از اداره بهداشت و محیط زیست دانشگاه‌های علوم پزشکی استان‌ها باید استعلام کنند.
- معاونت شهرسازی و معماری "شهرداری‌ها چه در هنگام صدور پروانه (تائید نقشه) و چه در هنگام صدور پایان کار با همکاری معاونت "اجتماعی و فرهنگی" باید بر اجرای دقیق اصول پیوست در طراحی مجتمع‌های تجاری توسط سازندگان نظارت مستقیم داشته باشند.
- شهرداری‌ها موظفند به منظور افزایش فضاهای شهری دوستدار کودک اقدام به ایجاد پارک‌های دوستدار کودک در مقیاس واحدهای همسایگی و محله نمایند. در مقیاس‌های ناحیه‌ای، منطقه‌ای و شهری نیز موظفند بخشی از این پارک‌ها را بنا بر نیاز کودکان و کیفیت دسترسی آنان برای بازی و حضور کودکان مناسب‌سازی نمایند.
- شهرداری‌ها موظفند افزایش سالانه ۰,۳۷ (سی و هفت هزارم) مترمربع سرانه فضای بازی کودکان در شهر به صورت متوازن و متناسب با جمعیت محلات و توسعه حداقل سالانه یک نوع از سلسله مراتب فضای بازی جدول ارائه شده داشته باشند.
- با توجه به اینکه به استناد بند ۴ ماده ۱۳ قانون شورای آموزش و پرورش، شهرداری‌ها موظف به صدور فیش واریزی جداگانه برای سهم آموزش و پرورش (به میزان ۳ درصد) به منظور احداث و توسعه فضاهای فیزیکی آموزش و پرورش هستند، شهرداری‌ها مکلفند ضمن واریز این مبلغ به صورت منظم به خزانه وزارت آموزش و پرورش نسبت به تدوین و اجرای برنامه‌های مشترک مرمت مدارس و توسعه فضاهای فیزیکی آموزش و پرورش به صورت مشارکتی با درآمد حاصله از سهم آموزش و پرورش از طریق ادارات/واحدهای شهردوستدار کودک اقدام نمایند به گونه‌ای که مشارکت دانش‌آموزان در فرایند مرمت و توسعه فضاهای فیزیکی مدارس تضمین شده باشد.
- شهرداری‌ها موظف هستند با توجه به رشد آسیب‌های اجتماعی حوزه کودک با همکاری سازمان بهداشتی، مراکز ترک اعتیاد ویژه کودکان و نوجوانان را در شهرهای درگیر آسیب اجتماعی در دستور کار خود قرار دهد.
- شهرداری‌هایی (واحدها/ادارات شهر دوستدار کودک) که تاکنون برای اتاق‌های مادر و کودک اقدام مناسبی نکرده‌اند، در فاز نخست ضوابط احداث و تجهیز اتاق مادر و کودک کمیسیون ماده ۵ تهران و تبریز را به عنوان الگو مدنظر قرار دهند و سپس با استناد به اسناد بالادستی موجود راسا مصوبه مربوطه را توسط یکی از معاونت‌های شهرداری ابلاغ و برای ایجاد و یا استانداردسازی اتاق‌های مادر و کودک موجود اقدام نمایند.
- معاونت معماری و شهرسازی شهرداری ملزم به تدوین مقررات لازم در خصوص بر و به خصوص کف پیاده‌روهای مقابل ساختمان‌ها به منظور مناسب‌سازی برای کودکان و ابلاغ به منظور الزام در زمان صدور پروانه می‌باشد.

۱۲-۲- دستگاه‌های دولتی و عمومی متولی

- وزارت راه و شهرسازی در طرح‌های توسعه و عمران می‌بایست در شهرهای بالای ۱ میلیون نفر بیمارستان‌های تخصصی کودک را مکانیابی نموده و وزارت بهداشت موظف است با این طرح‌ها هماهنگ شود.
- معاونت حمل و نقل وزارت راه و شهرسازی در همکاری با سازمان حمل و نقل جاده‌ای و سازمان شهرداری‌ها و دهیاری‌های کشور موظف هست تدابیری برای حفظ امنیت ایاب و ذهاب همه کودکان در اطراف اماکن و فضاهای مورد مراجعه آنان

Handwritten signature

Handwritten signature

همچون مدارس و پارک‌ها، دسترس‌پذیری آموزش برای دانش‌آموزان ساکن در مناطق صعب‌العبور و عشایر، برنامه‌ریزی جهت کاهش تصادفات جاده‌ای و کنترل ترافیک شهری و دسترسی آسان کودکان دارای معلولیت به امکانات و حمل‌ونقل عمومی اتخاذ نماید.

- اداره راه و شهرسازی استان در طرح‌های جامع و تفصیلی، مشاوران را باید بر اساس چارچوب انطباق طرح با ملاحظات شهر دوستدار کودک موظف به توجه به نیازهای کودکان کنند و در گزارش‌های شناخت وضع موجود، تحلیل و ارائه پیشنهادات از چارچوب وضوابط ارائه شده استفاده کنند.

- ادارات راه و شهرسازی استان و شهرداری‌ها در سطح شهرستان، طرح‌هایی ذیل طرح‌های تفصیلی مختص کودک به صورت موضعی و موضوعی تهیه و به مراجع بررسی و تصویب ارائه کنند. مراجع مذکور موظفند پس از بررسی و تصویب طبق روندهای موجود، طرح‌ها را برای اجرا ابلاغ نمایند.

- در شهرهایی که در حال تهیه طرح تفصیلی هستند، معاونت‌های معماری و شهرسازی ادارات کل راه و شهرسازی موظفند در همکاری با ادارات/واحدهای شهر دوستدار کودک شهرداری‌ها، طرح‌های موضوعی و موضعی شهر دوستدار کودک را در طرح پیش‌بینی نمایند.

- در شهرهایی که طرح تفصیلی مصوب دارند، معاونت‌های معماری و شهرسازی ادارات کل راه و شهرسازی موظفند در همکاری با ادارات/واحدهای شهر دوستدار کودک شهرداری‌ها، طرح‌های موضوعی و موضعی شهر دوستدار کودک را در طرح‌های تفصیلی پیگیری نمایند.

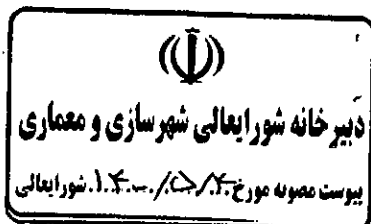
- ادارات کل راه و شهرسازی استان‌ها مکلفند با همکاری شهرداری‌ها به گونه‌ای اقدام نماید تا سلسله مراتب انواع فضای بازی در شهر توزیع و برنامه‌ریزی شود. بدین ترتیب این موضوع در طرح‌های کوتاه مدت (مانند برنامه‌های راهبردی عملیاتی ۵ ساله شهرداری‌ها) و بلند مدت شهر (جامع و تفصیلی) لحاظ شود.

- شرکت بازآفرینی شهری ایران موظف است برنامه‌هایی جهت شناسایی کودکان در محلات هدف بازآفرینی شهری و توان‌افزایی کودکان و سرپرستان کودکان توسط نهاد توسعه محله و یا خانه محلات و لحاظ کردن نقش و وضعیت آنان در سند توسعه محله تدوین و اجرا نماید.

- شرکت بازآفرینی شهری ایران موظف است امکانات و خدمات متناسبی را به سازمان‌های مردم‌نهاد تخصصی و فعال حوزه کودک به منظور تسهیل فعالیت آنان در محلات هدف بازآفرینی شهری ارائه دهد.

- دستگاه‌های متولی به خصوص شهرداری‌ها، برنامه‌های عملیاتی مشترکی را در چارچوب زیر با سازمان‌های مردم‌نهاد فعال در حوزه کودک پیگیری نمایند:

- حمایت و اجرای برنامه‌های مشترک با سازمان‌های مردم‌نهاد فعال در حوزه کودک با عقد تفاهم‌نامه همکاری مستمر با سازمان‌های مردم‌نهاد فعال در مناطق حاشیه‌ای شهر
- ایجاد مراکز مراقبت از کودکان، اتاق مادر و کودک، مراکز بازی، آموزشی، ورزشی و برگزاری جلسات گردهمایی مادران با همکاری سازمان‌های مردم‌نهاد مربوطه در مناطق حاشیه‌ای
- افزایش دسترسی کودکان مناطق حاشیه‌ای به خدمات رشد تکامل با مشارکت سازمان‌های مردم‌نهاد فعال:

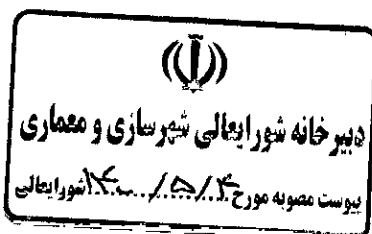
Handwritten signature and official stamp of the National Urban Planning and Construction Organization.

- الف) مراقبت (تبیین وضعیت زیستی، فرهنگی و اجتماعی کودکان و نوجوانان)
- ب) بهداشت و ورزش (استفاده از امکانات موجود ورزشی من جمله سالن های ورزشی شهرداری ها و ...)
- ج) توسعه فرهنگ شهروندی از طریق اختصاص فضاهای بازی کودکان و فضاهای باز عمومی
- د) حمایت از کودکان و نوجوانان در مناطق حاشیه نشین (توجه به کودکان کار، تبیین بزه ها و جرایم مرتبط با کودکان، توجه به کودک آزاری، کودک همسری، بازمانده از تحصیل و ...)
- ه) کودک و اینترنت (پرداختن به فضای مجازی سالم از طریق ارتقای سواد مجازی برای کودکان)

۱۲-۳- نهادها و انجمن های صنفی و تخصصی

- جامعه مهندسان مشاور و انجمن صنفی مهندسان مشاور معمار و شهرساز موظفند دوره های آموزشی کاربردی در حوزه شهردوستدار کودک را با همکاری سازمان شهرداری ها و دهیاری های کشور و معاونت شهرسازی و معماری وزارت راه و شهرسازی طراحی و با جلب اساتید مجرب و صاحب نظر برای کاربست اصول آن در طرح ها و برنامه های مشاوران، اجرا نمایند.
- جامعه مهندسان مشاور و انجمن صنفی مهندسان مشاور معمار و شهرساز موظفند با راه اندازی سایت های اینترنتی، مجلات تخصصی و سایر شیوه های اطلاع رسانی، آگاهی های تخصصی در زمینه شهر دوستدار کودک را در میان مهندسان مشاور به منظور کاربست در طرح ها و پروژه هایشان ایجاد کنند.
- جامعه مهندسان مشاور و انجمن صنفی مهندسان مشاور معمار و شهرساز موظفند آگاهی لازم به مشاوران را جهت درج نظرات کودکان از طریق فرایندهای متداول و رایج اعم از نقاشی، نظرخواهی های گروهی و مانند این ها در طرح های شهری بدهند.
- مهندسان مشاور ملزم هستند از اطلاعات ارائه شده در این سند در روند تهیه طرح های خود استفاده کنند.
- پیمانکاران و مجریان بخش خصوصی ملزم به رعایت ضوابط مندرج در سند هستند.

نست